

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่องปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับการศึกษาภาคบังคับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอน
  - 1.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
  - 1.2 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน
  - 1.3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. สื่อการเรียนรู้การเรียนรู้สังคมศึกษา
  - 4.1 หลักการผลิตสื่อการเรียนการสอน
  - 4.2 หลักการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
5. แหล่งการเรียนรู้
6. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
  - 6.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมิน
  - 6.2 ประเภทของการประเมิน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ
8. กรอบความคิดในการวิจัย
9. สมมุติฐานการวิจัย

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการวางแผนเพื่อจัดสถานการณ์ ให้เกิด การปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการเรียนการสอนจะมีองค์ประกอบหลัก 3 อย่าง คือ วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

1. ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนและการสอนเป็นคำที่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาค้นเคยกันดี และมีผู้ให้ความหมายไว้ค่อนข้างสอดคล้องกันในที่นี้ จะเริ่มจากความหมายของการเรียนและการ ตามลำดับ

1.1 ความหมายของการเรียนหรือการเรียนรู้ (Learning)

ยูทพงษ์ ไกยวรรณ (2541:55) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึงการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ค่อนข้างถาวรและเป็นไปในทางที่สังคม ต้องการ

สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ (2542:7) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้ หมายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ จากความหมายการเรียนรู้ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “การเรียนรู้” หมายถึง การปรับเปลี่ยน ทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการ ได้รับประสบการณ์ไปในทางที่ดีขึ้นและที่สังคม ต้องการ

1.2 ความหมายของการสอน (Teaching)

บุญชม ศรีสะอาด (2537:2) ได้ให้ความหมายว่า การสอนเป็นการจัดดำเนินการ ของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมที่อาศัยกระบวนการทางสมอง เช่น ฟัง อ่าน พูด เขียนสามารถโยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การดำเนินการของ ครูผู้สอนอาจอยู่ในรูปของ การบรรยาย อธิบาย สาธิต ให้อ่านเนื้อหาสาระ ให้อภิปราย ให้ทำ แบบฝึกหัด ให้ศึกษาจากสื่อต่างๆ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527 : 49) ได้ให้ความหมาย ของการสอนว่า การสอน คือ ความพยายามของคนคนหนึ่ง หรือหลายคนที่จะจัดเตรียมกิจกรรมใน รูปแบบต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ไปใช้แก้ปัญหาชีวิตและปรับปรุงตนเองให้ เข้ากับสภาพแวดล้อม และดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุข หลักการสอนที่สำคัญ คือ สอนให้เรียน โดยการทดลอง ค้นคว้าแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองและสอนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียน

สามารถนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนนับว่าเป็นภาระที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน ต้องจัดเตรียมและอำนวยความสะดวกให้ดำเนินการเรียนการสอนในโรงเรียนได้เป็นอย่างดีราบรื่น เรียบร้อย และสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของการศึกษา

จำเนียร ศิลปวานิช (2538:121) ได้ให้ความหมายว่า การสอน คือ กระบวนการต่างๆ ที่กระทำหรือส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติ ปัญญา รวมทั้งสามารถปรับตัวเองให้ชีวิตมีความสุข

ยูทพงษ์ ไกยวรรณ (2541:61) ได้ให้ความหมายว่า การสอน หมายถึง กระบวนการจัดสิ่งเร้าและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับกิจกรรมหรือประสบการณ์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากกิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดผ่านประสาทสัมผัสของผู้เรียนเอง จนทำให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่คาดหวัง

จากความหมายการสอนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “ การสอน ” หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ผู้สอนดำเนินการเพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.3 ความหมายของการเรียนการสอน

ปัจจุบันการเรียนการสอนมักใช้ควบคู่กันไปเป็นคำเดียวกันโดยเรียกว่า “การเรียนการสอน” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2526:161) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการสองทาง คือ การให้และการรับความรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กันทั้งฝ่ายผู้สอนซึ่งเป็นผู้ให้ความรู้และฝ่ายผู้เรียนซึ่งเป็นผู้รับความรู้ ซึ่งในขณะที่เดียวกันผู้สอนก็เกิดการเรียนรู้จากการตอบสนองของผู้เรียนด้วย

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2537 : 88) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการนำหลักสูตรไปใช้ หรือดัดแปลงไปสู่การเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบ ตลอดจนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การจัดตารางเรียน การจัดห้องสมุดและการจัดวัสดุอุปกรณ์การสอนให้เพียงพอกับความต้องการ

จากความหมายการเรียนการสอนที่กล่าวมา สรุปได้ว่า “การเรียนการสอน” หมายถึง กระบวนการที่มีการวางแผนเพื่อจัดสภาพการณ์ให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในด้านต่างๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้ซึ่งระหว่างการปฏิสัมพันธ์นั้นผู้สอนก็จะได้เรียนรู้จากผู้เรียนด้วย

1.4 ขอบข่ายของการจัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดสำคัญดังนี้

1.4.1 การจัดประมวลการสอน หลักสูตรกำหนดรายวิชาไว้ สถานศึกษาต้องดำเนินการโดยความร่วมมือของฝ่ายวิชาการและครูในการจัดทำประมวลการสอนเป็นรายวิชา บางสถานศึกษาเรียกประมวลการสอนว่า โครงการสอน การจัดทำประมวลการสอนเริ่มจากการวางแผนระยะยาวเป็นภาคการศึกษา แล้วจึงวางแผนระยะสั้นเป็นรายสัปดาห์ ตามความเหมาะสมของสถานศึกษา

1.4.2 การจัดแผนการเรียน สถานศึกษาต้องจัดทำแผนการเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจและความสามารถ แผนการเรียนเป็นการกำหนด รายวิชาให้เรียน มีวิชาบังคับ วิชาเลือกและวิชาเลือกเสรี อย่างมีจุดมุ่งหมาย สถานศึกษาแต่ละแห่งจะจัดแตกต่างกันออกไปตามสภาพความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนบุคลากร ครูผู้สอนในสถานศึกษานั้นๆ

1.4.3 การจัดตารางสอน หมายถึง ตารางกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในหนึ่งสัปดาห์ โดยกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้สัมพันธ์กับเวลา และพัฒนาการของเด็ก

1.4.4 การจัดชั้นเรียน เป็นการจัดแบ่งนักเรียนเข้าชั้นเรียน โดยการแบ่งได้หลายวิธี เช่น การจัดกลุ่มตามความรู้ความสามารถของผู้เรียนแบ่งตามรายชื่อจัดตามวิชาและจัดแบบผสมผสาน

1.4.5 การจัดบุคลากรครู เข้าสอน เป็นการจัดให้ครูเป็นที่เลี้ยง คอยดูแลอบรมเด็กพร้อมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกที่ควรให้แก่ผู้เรียน ครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีความรู้ และเป็นนักปกครองที่ดี การจัดคือ ให้ภาระงานของครูที่ดำเนินการในสถานศึกษา มอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบ เช่นงานธุรการ งานเฉพาะกิจและงานอื่นๆ ผู้บริหารงานต้องแบ่งงานให้สมดุลกัน

1.4.6 การสอนซ่อมเสริม หมายถึงการสอนกรณีพิเศษ ที่นอกเหนือจากการสอนปกติ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนในแต่ละกรณี

1.4.7 การเลือกตำราเรียน หมายถึง การเลือกแบบเรียนสำหรับใช้เป็นอุปกรณ์การสอนทั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ใช้ และหนังสืออ่านประกอบ

1.4.8 จัดทำคู่มือครู เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูผู้สอนในการปฏิบัติงานสอนทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพเป็นมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.4.9 การจัดทำคู่มือให้นักเรียนนักศึกษา เป็นการจัดทำเอกสาร เพื่อแจกให้นักเรียนนักศึกษา เป็นแนวทางให้นักเรียนเข้าใจถึง หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามระเบียบของสถานศึกษา

1.4.10 การจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนทางวิชาการ เป็นการจัดห้องที่เป็นศูนย์กลางเกี่ยวกับ ข่าวสาร และสารสนเทศของงานวิชาการในสถานศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

2. องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

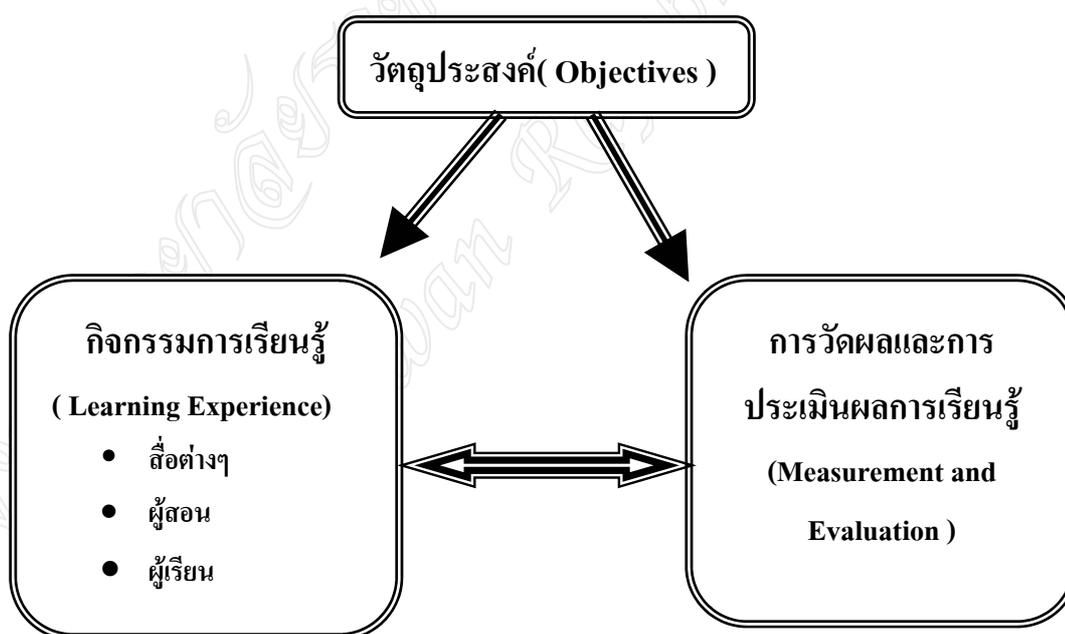
ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่างคือ

2.1 วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนบรรยากาศของการเรียน การสอน สื่อต่างๆ ที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ซึ่งต้องสอดคล้องกับตัวครูผู้สอนและผู้เรียนด้วย เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน

2.3 การวัดผลและการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ประกอบทั้ง 3 อย่างดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน ดังภาพข้างล่างนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

3. หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การจัดการเรียนการสอนในสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การจัดการเรียนรู้การรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมให้มีคุณภาพในทุกรายวิชาและทุกชั้นปีได้นั้นจะต้อง ควรจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน

โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

3.1 หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:253) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนที่มีความหมายโดยเน้นแนวคิดที่สำคัญๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิดความรู้ที่คงทน ยั่งยืนมากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเนื้อหาข้อเท็จจริง ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผลที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน
2. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ โดยบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียนเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยมและจริยธรรม ลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ และสัมพันธ์กับวิชาการต่างๆ
3. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนที่สะท้อน ค่านิยม จริยธรรม ปทัสถานในสังคม การนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต ช่วยผู้เรียนให้ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม
4. จัดการเรียนการสอนที่ทำทลาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในส่วนตัวและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใส่ใจและเคารพในความคิดของผู้เรียน
5. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

3.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงชั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:16-17) กล่าวถึงแนวการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)

1. ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงประสบการณ์สู่โลกกว้าง

2. ได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมและพฤติกรรมตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี

3. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับอดีตและปัจจุบัน มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ

4. ได้รับการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความรู้ความเข้าใจความรู้ในขั้นต่อไป

ช่วงชั้นที่ 2 (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาคและประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม โดยเน้นความเป็นไทย

2. ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

3. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น

4. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

5. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมจริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาคซีกโลกตะวันออกและตะวันตก

ช่วงชั้นที่ 3 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศอื่นในภูมิภาคต่างๆของโลก

2. ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศภูมิภาคต่างๆของโลก

4. ได้รับการพัฒนาแนวคิด และความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง
2. ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตนเองนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยประวัติศาสตร์ชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
4. ได้รับการส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกลงและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม
5. เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในสังคมได้ตลอดชีวิต

3.3 การจัดการกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:254) กล่าวถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมว่า ผู้สอนจะต้องใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสานกัน เหมือนกับการสอนอื่นๆ เพราะเหตุว่าไม่มีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว การสอนที่ดี คือ การสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ด้วยการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบแยกวิชาควรจัดเป็นรายวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดูแลศึกษาในสิ่งที่ตนเองสนใจ

3.4 ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:260) กล่าวถึง ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีควรมีการบูรณาการในเรื่องเนื้อหาและมีสาระที่น่าสนใจเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ควบคู่ไป ดังนั้นการสอนแบบบูรณาการ คือ การจัดหน่วยการเรียนการสอนที่มีลักษณะของการผสมผสานประสบการณ์เรียนรู้และเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ได้แก่ วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

ซึ่งกรมวิชาการ (2544:21-22) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆไว้ดังนี้

1. **การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว** ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม น้ำ ฯลฯ ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียน ได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ ไปแสวงหาความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

2. **การบูรณาการแบบคู่ขนาน** มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน

3. **การบูรณาการแบบสหวิทยาการ** การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชา หรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน

4. **การบูรณาการแบบโครงการ** ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนเคยแยกกันนั้นมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:260) กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. **นำเข้าสู่บทเรียน** เป็นขั้นที่เร้าความสนใจเพื่อให้ให้นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งอาจใช้วิธีการอภิปรายซักถาม หรือใช้สื่อประเภทต่างๆ ประกอบ

2. **ลงมือปฏิบัติ** เป็นขั้นที่นักเรียนทำกิจกรรมต่างๆตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสารและใบความรู้ต่างๆ

3. **สรุปเสนอผล** เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากกิจกรรมที่ทำไว้ อาจเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม โดยมีผลสรุปเชื่อมโยงความสัมพันธ์กัน รวมทั้งมีการจัดนิทรรศการ

4. **ประเมินผล** เป็นขั้นตอนที่ครูเป็นผู้ประเมินผลจากที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมไปแล้ว โดยการซักถาม ทดสอบ โดยใช้ข้อสอบแบบเลือกตอบและอัตนัย รวมทั้งให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน

แนวการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:264-266) กล่าวถึงแนวการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งการเรียนการสอนกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยและการศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลดังต่อไปนี้

1. การระดมสมอง การให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งในกลุ่มย่อยและการเรียนร่วมกัน ทั้งชั้น ผู้เรียนได้อภิปรายและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่างๆ วิธีการนี้ยังทำให้ผู้เรียนได้แสดงพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่ การนำความรู้มาใช้ในการศึกษาเรื่องที่เรียน และตรวจสอบความเข้าใจของตนที่ยังไม่ถูกต้องได้อีกด้วย

2. กรณีศึกษา เป็นการฝึกให้ผู้เรียนอ่านเรื่องสั้นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้ผู้เรียนสร้างข้อสมมติฐาน กรณีศึกษาทำให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ การคาดคะเนอนาคตด้วย

3. การเรียนแบบร่วมมือ(Cooperative Learning) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการทำงานด้วยกันในกลุ่มย่อย และที่สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน มาร่วมกันทำงาน ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการเรียน ผู้เรียนทำหน้าที่เป็นผู้รู้เป็นแหล่งความรู้ให้กันและกัน การเรียนแบบร่วมมือมีหลายวิธีการ เช่น

- Jigsaw (ต่อเติมเสริมสร้าง)เป็นวิธีการเรียนรู้บนพื้นฐานที่ให้ผู้เรียนแต่ละคนเสมือนเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งแล้วทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เพื่อนในกลุ่มส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กันและกัน

- Numbered Heads Together (รวมหัวร่วมคิด) ผู้เรียนร่วมมือกันทำงานที่จะตอบคำถามที่ครูกำหนดให้ เมื่อครูมอบหมายให้หมายเลขใดหมายเลขหนึ่งเป็นผู้ตอบ ผู้เรียนคนนั้นก็ต้องตอบคำถามที่ได้จากการที่ทุกคนในกลุ่มร่วมกันหาคำตอบแล้วเป็นวิธีการที่ส่งเสริมบรรยากาศการแข่งขันบนพื้นฐานของการร่วมมือกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนได้มีโอกาสทบทวนในสิ่งที่เรียนและได้พัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ

- Think – Pair – Share (คู่คิดคู่สร้าง) ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษาเรื่องหรือหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งตามลำพังแต่ละคนก่อน หลังจากนั้นจึงจับคู่อภิปรายในสิ่งที่แต่ละคนได้ศึกษามาแล้วนั้น เมื่อได้รับฟังความคิดเห็นกัน ได้ทบทวนกันแล้วก็จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคู่ของตนเอง

4. การโต้วาทิ วิธีการนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าและเชื่อมโยงในสิ่งที่ศึกษาค้นคว้าเข้าด้วยกัน กิจกรรมการโต้วาทิ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการจัดระบบข้อมูลความรู้ต่างๆ มาสนับสนุนความคิดเห็นของตนและใช้ทักษะทางภาษาเพื่อสื่อสารจุดใจผู้อื่น

5. การจัดประสบการณ์นอกสถานที่ เพื่อให้ผู้เรียน ได้สังเกตและได้รับประสบการณ์ตรง ในชีวิตจริง โดยใช้สังคมเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการของผู้เรียน ทั้งผู้เรียนและครูได้ฝึกการวางแผนล่วงหน้าก่อนที่จะรับประสบการณ์เหล่านั้น

6. การเขียนบรรยาย เพื่อฝึกทักษะการเขียน โดยให้ผู้เรียน ได้คิดประเด็นคำถามต่างๆ รวบรวม ความรู้แล้วนำมาถ่ายทอดด้วยการเขียนให้ผู้อื่นได้เข้าใจความคิดเห็นของตน ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ ทบทวนสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้ว มาผสมผสานกันกับความรู้ใหม่ และเขียนถ่ายทอดออกมา

7. การจัดระบบความคิดด้วยกราฟฟิก ทักษะการเขียนและอ่านกราฟฟิกเป็นกิจกรรมที่ สำคัญ ที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความคิดรวบยอดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ แผนภูมิ แผนภาพ ตาราง กราฟ แผนที่ ความคิดต่างๆ ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความคิดผ่านการใช้กราฟฟิกเหล่านี้

8. การอ่านร่วมกันในกลุ่ม ในขณะที่ทำงานกลุ่ม ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านเพื่อทำ ความเข้าใจในสิ่งที่อ่านด้วยการอภิปราย ซักถามร่วมกันกับเพื่อน

9. การสัมภาษณ์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้รู้จักตั้งคำถามเพื่อเตรียมการสัมภาษณ์ รู้จักการตีความหมายข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และรายงานผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำให้ ผู้เรียนได้สร้างประสบการณ์ความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างชุมชน ครอบครัว และโรงเรียนอีกด้วย

10. การเขียนอนุทิน เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน ได้เขียนแสดงความคิด ความรู้สึกอย่างเสรี ผู้เรียนได้มีโอกาสเชื่อมโยงในสิ่งที่เรียนกับความสนใจและประสบการณ์ของเขา

11. การบรรยาย การฟังคำอธิบายจากครูยังเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าในกรณีที่ผู้สอน ต้องการให้ผู้เรียน ได้มีพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งควรใช้ในระยะเวลาอันสั้น

12. การรายงาน เป็นชิ้นงานที่สะท้อนการศึกษา ค้นคว้าในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง การรายงาน ผลด้วยการเขียนเป็นรายงานหรือคำพูดรายงาน ด้วยการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบ ทั้งยังส่งเสริม เรื่องความรับผิดชอบและวินัยให้แก่ผู้เรียนด้วย

13. การแสดงบทบาทสมมติ และสถานการณ์จำลอง เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน ได้ แสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์และตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ผู้เรียนได้ฝึกการตัดสินใจ มีการ พัฒนาทักษะทางสังคม รู้จักเตรียมการด้านการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูล ก่อนการแสดง

14. เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาเป็นกิจกรรมประกอบ การเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจ การสื่อสารและการสืบค้นหา ข้อมูลความรู้ด้วยการใช้ CD-ROM, INTERNET, E-mail เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาความคิดของผู้เรียน ให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้วยัง

มุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

อาร์ชท และนิวแมน (1990 : 448-449, อ้างถึงในบัญญัติ ชำนาญกิจ, 2540 : 190) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Theory of Cooperative Learning) ว่าเป็นแนวทางที่เกี่ยวกับการที่ผู้เรียนทำการแก้ปัญหาพร้อมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ซึ่งสมาชิกทุกคนในกลุ่มจะประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องระลึกเสมอว่าเรามีส่วนสำคัญของกลุ่ม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มเป็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของทุกคนในกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สมาชิกทุกคนจะต้องพูดเสนออธิบายแนวคิด และช่วยเหลือกันให้เกิดความรู้ในการแก้ปัญหา ครูผู้สอน ไม่ใช่เป็นแหล่งความรู้ ที่คอยป้อนแก่ผู้เรียน แต่จะมี บทบาทคอยให้ความช่วยเหลือจัดหาและชี้แนะแหล่งข้อมูลในการเรียนรู้ของผู้เรียน ตัวผู้เรียนเอง จะเป็นแหล่งความรู้ซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2541 : 38) ได้กล่าวถึงความหมายของผู้เรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้แก่ผู้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถ แตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยคนที่เรียนอ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์ (2544 : 6) ได้กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งทุกคนยอมรับจุดมุ่งหมายร่วมกัน และเมื่อพัฒนาสำเร็จแล้วส่งผลให้ผู้เรียนร่วมงานเกิดความพอใจ

เคแกน (1994 : 4, อ้างถึงใน พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์. 2544 ; 7 – 8) ได้พัฒนาเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ เรียกว่า การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคของเคแกน (Kagan Cooperative Learning) เคแกนสรุปว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือมีความแตกต่างจากกลุ่ม ซึ่งการเรียนแบบร่วมมือของเคแกน นั้นมีโครงสร้าง (Structure) การเรียนชัดเจน โดยมีแนวคิดสำคัญอยู่ 6 ประการคือ

1. เป็นกลุ่มหรือเป็นทีม (Team) ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดเล็กประมาณ 2 – 6 คนและขนาดที่เหมาะสมที่สุด คือ 4 คน ที่จะเปิดโอกาสให้ทุกๆ คน ร่วมมืออย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งแบ่งให้ทำงานเป็นคู่ได้สะดวก กลุ่มมี 3 แบบ คือ

1.1 กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกลักษณะเหมือนกัน

1.2 กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกลักษณะต่างกัน เป็นกลุ่มที่รวมสมาชิกที่มีเชื้อชาติ เพศ และความสามารถต่างกัน

1.3 กลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกที่ได้จากการสุ่ม กลุ่มที่เรียนแบบร่วมมือควรมีกลุ่มที่ประกอบด้วยสมาชิกต่างกัน เช่น ความสามารถแตกต่างกันคละกัน หรืออาจมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคละกัน ได้แก่ มีคนเก่ง ปานกลาง และอ่อนอยู่รวมกัน เป็นต้น

2. มีความเต็มใจ (Willing) เป็นความเต็มใจในความร่วมมือในการเรียนและทำงานโดยช่วยเหลือกันและกัน และมีการยอมรับกันและกัน อันจะทำให้งานราบรื่น

3. มีการจัดการ (Management) การจัดการเพื่อให้การทำงานเป็นกลุ่มแบบร่วมมือเป็นอย่างไรราบรื่นได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้

3.1 สัญญาณเจียบ คือ สัญญาณที่ครูผู้สอนส่งให้ผู้เรียน แล้วผู้เรียนทำสัญญาณตามและเจียบเพื่อฟังคำสั่งต่อไป

3.2 บทบาท บทบาทต้องกำหนดไว้ล่วงหน้า ใครทำ ใครพูด ใครเขียน ใครฟัง ในเวลาที่กำหนด

3.3 คำถาม คำถามหรือคำสั่งให้ผู้เรียนทำตาม

4. มีทักษะ (Skills) เป็นทักษะทางสังคมรวมทั้งทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการช่วยสอนและแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น ทักษะเหล่านี้จะช่วยให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5. มีหลักการสำคัญ 4 ประการ (Basic Principles) เป็นตัวบ่งชี้ว่า เป็นการเรียนเป็นกลุ่มหรือการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนแบบร่วมมือต้องมีหลักการ 4 ประการ ดังนี้

5.1 การพึ่งพาอาศัยและกัน (Positive Interdependence) เป็นการช่วยเหลือเพื่อผู้ความสำเร็จ และเข้าใจว่าความสำเร็จของแต่ละคน คือความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้น คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดคือ ประโยชน์ที่ได้สำหรับสมาชิกคนหนึ่งหรือสำหรับสมาชิกอีกคนหนึ่งหรือไม่ และความช่วยเหลือเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่

5.2 มีความรับผิดชอบเป็นรายบุคคล (Individual Accountability) ทุกคนในกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบในการค้นคว้าการทำงานสมาชิกทุกคนต้องเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนรู้เหมือนกัน จึงถือว่าความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้น คำถามเพื่อกระตุ้นความคิดคือ สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มจำเป็นต้องมีการกระทำหรือปฏิบัติเพื่อส่วนรวมหรือไม่

5.3 มีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน (Equal Participation) ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการค้นคว้า การอ่าน การทำงานเท่าๆ กัน ทำโดยกำหนดบทบาทของแต่ละคน กำหนดบทบาทก่อนหลัง เช่น

ให้ใครพูด ให้ใครทำ ให้ใครบันทึก ดังนั้นคำถามเพื่อกระตุ้นความคิดคือสมาชิกมีส่วนร่วมเท่าเทียมกันเพียงใด

5.4 มีการปฏิสัมพันธ์ไปพร้อมๆ กัน (Simultaneous Interaction) คือสมาชิกทุกคนจะทำงาน คิด อ่าน ฟัง พูดไปพร้อมๆ กัน ดังนั้นคำถามเพื่อกระตุ้นความคิด คือสมาชิกได้แสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วม เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน คิดอย่างชัดเจน โดยทันทีคิดเป็นร้อยละเท่าใด

6. การเรียนแบบร่วมมือของเคแกน (Structure) เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือของเคแกน เป็นวิธีการที่เคแกนกำหนดโครงสร้างหรือกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิสัมพันธ์กัน สมาชิกกลุ่มคู่กัน จากนั้นสมาชิกคนหนึ่งพูดคนหนึ่งฟัง ต่อมาสมาชิกที่เป็นผู้ฟังเปลี่ยนเป็นผู้พูด ส่วนสมาชิกที่พูดก็เปลี่ยนมาเป็นผู้ฟัง เป็นอาทิ เคแกน ได้พัฒนาเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือขึ้นหลายเทคนิค เช่น การพูดเป็นคู่ (Rally Robin) การเขียนเป็นคู่ (Rally Table) การเขียนรอบวง (Round Table) เช่น อภิปรายเป็นคู่ (Pair Discussion) การแก้ปัญหาด้วยการต่อภาพ (Jigsaw Problem Solving) เป็นต้น เทคนิคต่างๆ จะต้องเลือกใช้ให้ตรงกับเป้าหมายที่ต้องการ แต่ละเทคนิคนั้น ได้ออกแบบเหมาะกับเป้าหมายที่ต่างกัน

สลาวิน (Slavin) อ้างถึงใน ทิศนา แคมณี (2545 : 24–25) ได้กล่าวว่าในกระบวนการเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักถูกละเลยหรือมองข้ามไป โดยปกติปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมีอยู่ 3 ลักษณะคือ เป็นลักษณะแข่งขันกัน ลักษณะต่างคนต่างเรียน และลักษณะร่วมมือกัน เขาเน้นความสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence)
2. มีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Face – to – face – promotive interaction)
3. สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้

(Individual Accountability)

4. มีการใช้ทักษะการสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่ม (Interpersonal and Small – group Skill)

5. มีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Processing)

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2541 : 38 – 39) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนี้

1. การพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) สมาชิกทุกคนมีหน้าที่และมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด สมาชิกแต่ละคนรู้หน้าที่ของตัวเองว่า ต้องทำกิจกรรมอะไรบ้างในการเรียนครั้งนั้นๆ และต้องรับผิดชอบในกิจกรรมนั้นๆ เสมอ สมาชิกทุกคนตระหนักดีว่า ความสำคัญของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในกลุ่ม

2. การปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (Face to face interaction) การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือนี้ ผู้เรียนจะนั่งเรียนด้วยกันเป็นกลุ่มหันหน้าเข้าหากัน เพื่อที่จะได้ซักถาม ตอบปัญหา อภิปรายโต้ตอบซึ่งกันและกัน ให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน ยอมรับเหตุผลของผู้อื่น ได้เถียงกันด้วยเหตุผล รู้จักสนับสนุนและกล่าวชมเชยผู้อื่น เป็นการฝึกทักษะพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. หน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล (Individual Accountability) สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มต้องมีความรับผิดชอบและจะต้องทำงานที่ได้รับมอบหมาย อย่างเต็มความสามารถเสมอ เช่น

3.1 สมาชิกแต่ละคนต้องตอบคำถามและอธิบายให้แก่เพื่อนสมาชิกด้วยกันด้วยความเต็มใจเสมอ

3.2 สมาชิกแต่ละคนต้องสนับสนุน คอยให้กำลังใจแก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่ม

3.3 สมาชิกแต่ละคนรู้ว่า ผลงานของกลุ่มจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความรับผิดชอบของสมาชิกทุกคน

4. ทักษะทางสังคม (Social Skills) ผู้เรียนบางคน ไม่มีทักษะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เนื่องจากไม่ได้รับการพัฒนาในเรื่องนี้มาก่อน อาจจะทำให้มีปัญหาข้างในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ดังนั้นก่อนที่จะใช้การเรียนการสอนแบบนี้ ครูต้องวางพื้นฐานผู้เรียนให้มีทักษะในการทำงานกลุ่มดังนี้

4.1 ทักษะการจัดกลุ่ม ฝึกรการจัดกลุ่มอย่างรวดเร็ว และทำงานในกลุ่มโดยไม่รบกวนผู้อื่น

4.2 ทักษะการทำงานกลุ่ม เป็นทักษะที่เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่มให้เกิดผลดีมีทักษะเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนความคิด การแสดงความคิดเห็น อธิบายโต้ตอบ แบ่งปันอุปกรณ์และสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน

4.3 ทักษะการสร้างความรู้ เป็นทักษะที่ใช้ในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดตามลำดับขั้นอย่างมีเหตุผล

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) หลังจากที่ทำทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้ระยะหนึ่ง สมาชิกแต่ละคนจะประเมินผลการทำงานของตนเองและผลงานของกลุ่ม เพื่อที่จะรู้ถึงข้อบกพร่องและสิ่งที่ดีควรปรับปรุงแก้ไข และวางเป้าหมายในการทำงานกลุ่มครั้งต่อไปให้ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

จอห์นสัน (Johnson 1981, อ้างถึงในศิริพร ทูเครือ 2544 : 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ความรู้สึกพึ่งพาในกลุ่มของผู้เรียน (Positive Interdependence) ผู้เรียนต้องตระหนักว่างานที่ด้วยกันเป็นงานกลุ่มการที่จะงานจะบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ ขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องช่วยเหลือทางการเรียนกัน ทุกคนต้องระลึกว่า ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นผลงานของกลุ่มคือผลความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคน และเช่นเดียวกัน ผลงานของผู้เรียนแต่ละคนเป็นความสำเร็จของกลุ่มเช่นเดียวกัน ครูต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของงานให้ชัดเจนกำหนดบทบาทการทำงานของผู้เรียนแต่ละคนให้แน่ชัด และผู้เรียนเข้าใจหน้าที่รับผิดชอบของงานกลุ่ม

2. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน (Face to face interaction) การปฏิสัมพันธ์จะเกิดขึ้นเมื่อทุกคนในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมสนับสนุนผลงานกันและกัน การพูดคุยขยายการทำความเข้าใจ และการให้เหตุผลต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นการรู้จักอยู่ร่วมกันในสังคมได้ดียิ่งขึ้น

3. ความรู้สึกรับผิดชอบในส่วนบุคคล (Individual Accountability and Personal Responsibility) มักเข้าใจกันว่าเป็นการทำงานเป็นกลุ่มนั้น ทำให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้รับความรู้ไม่เท่ากัน แต่การเรียนรู้โดยการร่วมมือกันให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสามารถและความรู้ที่แต่ละคนจะได้รับ ดังนั้นเป็นหน้าที่ของแต่ละกลุ่มที่ต้องคอยตรวจสอบว่าสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้หรือไม่ และครูอาจจะทำการทดสอบแต่ละกลุ่มได้โดยวิธีสุ่มตัวแทนจากแต่ละกลุ่ม

4. ความรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคม (Interpersonal and Small Group Skills) การทำงานเป็นกลุ่มเล็กจะต้องได้รับการฝึกฝนอย่างดี เพื่อให้งานบรรลุผล ตามจุดมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มมีประสิทธิภาพสูงสมาชิกทุกคนต้องไว้วางใจกัน ต้องยอมรับความคิดเห็น สนับสนุนซึ่งกันและกัน และรู้จักวิธีการสื่อสาร

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) องค์ประกอบข้อนี้ต้องการให้ทุกคนในกลุ่มรู้จักช่วยกันทำงาน ออกความคิดเห็น เมื่องานเสร็จแล้วสมาชิกในกลุ่มสามารถบอกที่มาของผลลัพธ์ได้ สามารถตัดสินใจว่าครั้งต่อไปงานจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือต้องปฏิบัติเช่นเดิมต่อไป

พรรณศรีมี เเงาธรรมสาร (2533 : 35) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการเรียน แบบทำงานรับผิดชอบร่วมกันและการเรียนเป็นแบบกลุ่มแบบเดิมนั้นมีหลายประการที่แตกต่างกัน คือ

ตารางที่ 2.1 แสดงความแตกต่างระหว่างการเรียนแบบทำงานรับผิดชอบร่วมกันและการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม

การเรียนแบบทำงานรับผิดชอบร่วมกัน (Cooperative Learning)	การเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม (Traditional Learning)
1. มีความรับผิดชอบร่วมกัน	1. ไม่มีความรับผิดชอบร่วมกัน
2. มีสมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบในงานของตนเอง	2. สมาชิกแต่ละคนอาจไม่มีความรับผิดชอบในงานของตนเองและของสมาชิกกลุ่ม
3. สมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน	3. สมาชิกมีความสามารถใกล้เคียงกัน
4. สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันเป็นหัวหน้า	4. สมาชิกเลือกหัวหน้า
5. สมาชิกแบ่งความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน	5. สมาชิกรับผิดชอบเฉพาะตัวเอง
6. เน้นที่วิธีการและผลงาน	6. เน้นที่ผลงาน
7. มีการสอนทักษะทางสังคม	7. ทักษะทางสังคมถูกละเลยไม่ได้มีการสอน
8. ครูสังเกตการณ์ แนะนำการทำงานกลุ่ม	8. ครูละเลยไม่สนใจการทำงานกลุ่มนักเรียน
9. มีวิธีการทำงานกลุ่ม	9. ไม่มีวิธีการทำงานกลุ่ม

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 41) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบร่วมมือมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกในกลุ่มทำงานรับผิดชอบร่วมกัน สนใจการทำงานของตนเองเท่าๆ กับการทำงานของกลุ่ม ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานจะออกมาในลักษณะทำงานกลุ่ม ทีมที่จะได้รับรางวัลระดับใด ต้องเรียนให้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของทุกคน ซึ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการทำงานต่างๆ ในกลุ่มของตนเอง

3. ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสเท่าเทียมกันในการประสบความสำเร็จ หมายความว่า ผู้เรียนในกลุ่มสามารถช่วยทีมของตนเองได้ โดยพัฒนาการเรียนของตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่าผู้เรียนจะเรียนเก่ง อ่อน หรือปานกลาง ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะทำให้ดีที่สุด

พิมพ์พันธุ์ เตชะกุลปต์ (2544 : 6-7) ได้กล่าวถึงลักษณะของการเรียนแบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบของกลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำ สมาชิก และกระบวนการกลุ่ม
2. สมาชิกกลุ่มมีตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
3. กลุ่มประกอบด้วยความสามารถทางการเรียนคละกัน เพศคละกัน เชื้อชาติคละกัน
4. สมาชิกทุก ๆ คนต้องมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน และทำงานไปพร้อมๆ กัน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคละกัน

5. สมาชิกทุก ๆ คน ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน

6. คะแนนของกลุ่มคือ คะแนนที่ได้จากคะแนนสมาชิกแต่ละคนรวมกัน

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson 1987, อ้างถึงใน ศิริพร ทูเครี 2544 : 16)

ได้กำหนดลักษณะสำคัญเบื้องต้นของการเรียนแบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อกลุ่มร่วมกัน อยู่ด้วยกันหรือตายด้วยกัน ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน แบ่งข้อมูล อุปสรรคระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม

2. สมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. สมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีความรับผิดชอบในตัวเองต่องานที่ได้รับมอบหมายจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การที่แต่ละคนทำงานอย่างเต็มความสามารถ

4. สมาชิกกลุ่มมีทักษะในการทำงานกลุ่ม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ครูสอนทักษะการทำงานกลุ่ม และประเมินการทำงานกลุ่มของผู้เรียน การที่จัดให้ผู้เรียนที่ขาดทักษะการทำงานกลุ่ม และประเมินการทำงานกลุ่มของผู้เรียน การที่จัดให้ผู้เรียนที่ขาดทักษะการทำงานกลุ่มไปทำงานกลุ่มร่วมกันจะไม่ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนของการเรียนแบบร่วมมือ

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2541 : 40) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนแบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียม กิจกรรมในขั้นเตรียมประกอบด้วย ครูผู้สอนแนะนำทักษะในการเรียนรู้ร่วมกันและจัดเป็นกลุ่มย่อยๆ ประมาณ 2 – 6 คน ครูผู้สอนควรแนะนำเกี่ยวกับระเบียบของกลุ่ม บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกกลุ่ม แจกวัสดุประสงค์ของบทเรียนและการทำกิจกรรมร่วมกันและการฝึกฝนทักษะพื้นฐานจำเป็นสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่ม

2. ขั้นสอน ครูนำเข้าสู่บทเรียน แนะนำเนื้อหา แนะนำแหล่งข้อมูล และมอบหมายงานให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยที่แต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในกลุ่มจะได้ร่วมกันรับผิดชอบต่อผลงานของกลุ่ม ในขั้นนี้ครูจะกำหนดให้ผู้เรียนใช้เทคนิคต่างๆ กัน เช่น JIGSAW , TGT STAD , TAI , LT , CIRC , CO-CO เป็นต้น ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เทคนิควิธีการที่ใช้จะต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการเรียนแต่ละเรื่อง ในแต่ละครั้งหนึ่งนั้น อาจต้องใช้การเรียนแบบร่วมมือหลายๆ เทคนิคประกอบกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน

4. ขั้นตรวจผลงานและทดสอบ ในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบว่าผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้วหรือยัง ผลการปฏิบัติเป็นอย่างไร เน้นการตรวจสอบผลงานกลุ่มและรายบุคคล ในบางกรณีผู้เรียนอาจต้องซ่อมเสริมส่วนที่ยังขาดตกบกพร่อง ต่อจากนั้นเป็นการทดสอบความรู้

5. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ครูและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ถ้ามีสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ ครูควรอธิบายเพิ่มเติม ครูและผู้เรียนช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่ม และพิจารณาว่าอะไรคือจุดเด่นของงาน และอะไรคือสิ่งที่ควรปรับปรุง

จอห์นสัน (Johnson 1981 , อ้างถึงใน ศิริพร ทูเครือ 2544 : 18) ได้เสนอแนะการเรียนรู้ โดยการร่วมมือไว้ดังนี้

1. ครูได้แนะนำให้ผู้เรียนทราบถึงความจำเป็นของทักษะต่างๆ ของการเรียนรู้ลักษณะนี้
2. การสอนแต่ละครั้งควรให้เพียง 1-2 ทักษะ เช่น การสอนให้ผู้เรียนรับฟัง ความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม รู้จักวิจารณ์และการขัดจังหวะ แต่ถ้ามีการขัดแย้งเกิดขึ้น ผู้เรียนควรรู้จักวิธีการพูดที่เหมาะสม เช่น ฉันทน์ไม่เข้าใจเลย ทำไมจึงคิดเช่นนั้น หรือฉันทน์ไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้เป็นต้น

3. กำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนฝึกทักษะ เช่น การเข้าสังคม ครูผู้สอนควรเฝ้ามองพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเงียบๆ แต่ครูสามารถจะขัดจังหวะได้ เมื่อเห็นว่าผู้เรียนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยการให้คำแนะนำวิธีการแก้ปัญหา

4. ครูให้ผลย้อนกลับเมื่องานบรรลุเป้าหมาย พยายามหลีกเลี่ยงคำกล่าวชม เช่น มาดี ทำงานดี

ฟอยล์และไลแมน (Foyle & Lyman 1989 , อ้างถึงใน ศิริพร ทูเครือ 2544 : 18) ได้กำหนดขั้นตอนในการสอนแบบการเรียนรู้โดยการร่วมมือไว้ดังนี้

1. เลือกเนื้อหาและกำหนดเกณฑ์ที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจ
2. กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะและขนาดของกลุ่ม
3. จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มตามระดับความสามารถ
4. จัดห้องเรียนที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์
5. ฝึกผู้เรียนให้ใช้กระบวนการกลุ่ม
6. ระบุสิ่งที่คาดหวังจากกลุ่มให้ชัดเจน และกำหนดเวลาที่จะทำงานให้เสร็จ
7. ครูเสนอเนื้อหาโดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม
8. ครูคอยช่วยเหลือผู้เรียน (เมื่อจำเป็น) ขณะที่ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้
9. วัดผลการเรียนรู้ที่นักเรียนแต่ละคน
10. ให้รางวัลกลุ่มที่ชนะ กระทำได้โดยใช้คำว่า “ชมเชย”

ทิสนา แคมณี และคณะ (2545 : 24 – 25) ได้กล่าวว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันในการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 5 ประการ

1. วางแผนการจัดการเรียนรู้โดยครูกำหนดจุดมุ่งหมายและกำหนดขนาดของกลุ่ม องค์ประกอบของกลุ่ม และบทบาทของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งจัดเตรียมสถานที่และวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ
2. เตรียมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ครูควรชี้แจงให้กลุ่มเข้าใจเกี่ยวกับงาน ขั้นตอนการทำงาน เกณฑ์การประเมินผลงานและอธิบายถึงความสำคัญและวิธีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน ชี้แจงกฎเกณฑ์ บทบาท หน้าที่ ระบบการให้รางวัลและประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับ และระบบการตรวจสอบความรับผิดชอบต่อหน้าที่
3. ครูดูแล กำกับและให้ความช่วยเหลือกลุ่ม ครูควรดูแลให้สมาชิกกลุ่มมีการปรึกษากันอย่างใกล้ชิด คอยสังเกตการณ์การทำงานพฤติกรรมของสมาชิก และให้ความช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานของกลุ่ม
4. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ ครูวัดผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและประเมินผลทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ และควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย

จิตติมา จรรยาธรรม (2539 : 15-19) และวัฒน์พร ระเบียบทุกซ์ (2541 : 40 –44) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือที่นิยมใช้กัน ดังนี้

1. เทคนิคการต่อบทเรียน (Jigsaw) เทคนิค Jigsaw นักเรียนจะเรียนเป็นกลุ่ม สมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วยนักเรียน 6 คน ที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน นักเรียนจะช่วยกันทำงานสมาชิกในแต่ละกลุ่มจะไปเรียนร่วมกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ที่มีบทเรียนเหมือนกัน แล้วทุกคนจะกลับมาที่กลุ่มของตนเอง เพื่อสอนในสิ่งที่ตนได้ไปเรียนร่วมกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้าใจ สมาชิกในกลุ่มต้องตั้งใจฟัง ซึ่งมีขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย

- 1.1 ครูแบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ ให้เท่ากับจำนวนสมาชิกกลุ่ม
- 1.2 จัดกลุ่มให้ผู้เรียนโดยให้มีความสามารถคล้ายกัน เรียกว่า “กลุ่มบ้าน (Home Groups)” แล้วมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนศึกษาหัวข้อที่ต่างกัน
- 1.3 ผู้เรียนได้รับหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมานั่งด้วยกัน เพื่อทำงาน และศึกษาร่วมกัน ในหัวข้อดังกล่าว เรียกว่า “กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Expert Group)”
- 1.4 สมาชิกแต่ละคนออกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลับไปยังกลุ่มเดิมของตนเอง (Home Group) ผลัดกันอธิบาย เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ตนศึกษาให้เพื่อนฟังจนครบทุกหัวข้อ
- 1.5 ครูทดสอบเนื้อหาที่ศึกษาแล้วให้คะแนนรายบุคคล

2. เทคนิคการต่อบทเรียน 2 (Jigsaw 2) Jigsaw 2 ได้พัฒนาจาก Jigsaw & Student Team Learning สมาชิกภายในกลุ่มประกอบด้วยนักเรียน 4 – 5 คน นักเรียนจะช่วยเหลือกันทำงานของกลุ่ม นักเรียนทุกคนเรียนบทเรียนเดียวกัน นักเรียนแต่ละคนจะได้รับหัวข้อในบทเรียนที่ต่างกัน นักเรียนที่ได้หัวข้อเดียวกันจะอภิปรายร่วมกันในหัวข้อนั้น และกลับมาที่กลุ่มของตน และสอนเพื่อนในกลุ่มเดียวกันตามหัวข้อที่ได้เรียนรู้มา หลังจากนั้นจะทำการทดสอบแต่ละคน ถ้ากลุ่มทำคะแนนได้ดีจะได้รับรางวัล

3. เทคนิคการแบ่งกลุ่ม – เล่นเกม – แข่งขัน (Teams Games Tournaments) เทคนิค TGT เป็นเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ โดยให้ครูเป็นผู้เสนอบทเรียนและสมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือกันทำงาน การทำงานของสมาชิกภายในกลุ่มเช่นเดียวกันเทคนิค STAD เทคนิค TGT นักเรียนจะแข่งขันทักษะกับสมาชิกในกลุ่มอื่นๆ จะแข่งขันในแต่ละสัปดาห์ในการแข่งขันใช้นักเรียน 3 คน แข่งขันในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนที่สอนในจุดประสงค์ที่ต้องการให้กลุ่มศึกษาประเด็นหรือปัญหาที่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว

4. เทคนิคการแบ่งกลุ่มแบบคะแนนสัมฤทธิ์ผล (Student Teams Achievement Divisions หรือ STAD) เทคนิคนี้นำมาใช้ในทุกวิชา เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และแผนที่ โดยครูต้องปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมที่จะใช้ในแต่ละวิชา เหมาะสำหรับนักเรียนเกรด 2 จนถึงระดับมหาวิทยาลัย การเรียนแบบนี้สมาชิกในกลุ่มมี 4 – 5 คน ที่มีความแตกต่างกันทางเพศ เชื้อชาติ และระดับความสามารถ เทคนิค STAD จะไม่มีการเล่นเกมแข่งขัน ครูเป็นผู้สอนบทเรียน นักเรียนจะช่วยเหลือกันทำงานหลังจากที่ครูเสนอบทเรียน สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนทำงานให้ดีที่สุด เพื่อผลสำเร็จของกลุ่ม หลังจากนั้นนักเรียนจะทำข้อสอบโดยต่างคนต่างทำ ไม่มีการช่วยเหลือกัน คะแนนที่ได้จากการทดสอบของนักเรียนแต่ละคนเรียกว่า “คะแนนสอบย่อย (Quiz Score, Q)” นำคะแนนนี้ไปเปรียบเทียบกับคะแนนสอบที่ผ่านมา ของนักเรียนแต่ละคนเรียกว่า “คะแนนฐาน (Basic Score, B)” คะแนนใหม่ที่เรียกว่า “คะแนนที่ปรับปรุง (Improvement Point, I) คะแนน Q และ B จะมาจากคะแนนเต็มเท่าใดก็ได้ แต่ก่อนที่จะนำคะแนนนี้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การให้คะแนนต้องแปลงคะแนน Q และ B ให้มีคะแนนเต็มเป็น 100 จึงจะสามารถนำคะแนนนี้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การให้คะแนนได้ หลักการเปรียบเทียบคะแนนของเทคนิค STAD ต้องการให้นักเรียนทุกคน ทั้งนักเรียนที่เรียนเก่ง และเรียนอ่อนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะประสบผลสำเร็จ โดยทุกคนสามารถทำคะแนนให้กับทุกกลุ่มของตน ได้เท่าเทียมกันและนักเรียนทุกๆ คนจะ ไม่มีการแข่งขันกับคนอื่น ๆ แต่ละคนแข่งขันกับตนเองเท่านั้น โดยพยายามที่จะปรับปรุงการสอนของตนเอง

5. เทคนิคการสอนเป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือเป็นรายคน (Team Assisted Individualization)

เทคนิค TAI ปรับปรุงมาจากเทคนิค STAD และ TGT เทคนิคนี้เหมาะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาาระดับเกรด 3 – 6 เป็นเทคนิคที่นำมาใช้กับการสอนวิชาคณิตศาสตร์ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มละ 4 คน ที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน ครูสอนบทเรียนให้กับนักเรียนที่มีความสามารถระดับเดียวกัน และส่งนักเรียนกลับไปยังกลุ่มของตน และให้สมาชิกในกลุ่มศึกษาปัญหาาร่วมกัน เมื่อเรียนจบแต่ละหน่วยการเรียน ครูจะสอบความสามารถของนักเรียน การสอบจะสอบในแต่ละสัปดาห์ ครูจะรวมคะแนนสอบในแต่ละหน่วยการเรียนของสมาชิกในแต่ละกลุ่ม นักเรียนมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จเท่ากัน กลุ่มที่ทำคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่ครูกำหนดไว้จะได้รับรางวัลหรือคะแนนพิเศษ ให้กับกลุ่มที่ทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้องทุกข้อ การใช้เทคนิค TAI นี้ ผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้และทำงานตามระดับความสามารถของตน เมื่อทำงานในส่วนที่ตนเองสำเร็จ แล้วจึงไปจับคู่หรือเข้ากลุ่มทำงาน

6. เทคนิคการตรวจสอบในกลุ่ม (Group Investigation) เทคนิค GI สมาชิกในกลุ่ม

ประกอบด้วยจำนวน 2-6 กลุ่ม กลุ่มจะเลือกหัวข้อเรื่องจากหน่วยการเรียนทั้งหมด แบ่งหัวข้อเรื่องออกเป็นส่วนๆ ให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มรับผิดชอบนักเรียนจะช่วยเหลือกันทำงานในกลุ่มย่อย กลุ่มจะร่วมกันอภิปรายและวางแผนโครงการร่วมกันแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของกลุ่ม การให้รางวัลหรือคะแนนให้เป็นกลุ่ม ซึ่งก่อนใช้เทคนิคนี้ ครูควรฝึกทักษะการสื่อสาร ทักษะทางสังคม ให้แก่ผู้เรียนก่อน เหมาะสมสำหรับการสืบค้นความรู้หรือแก้ปัญหา เพื่อหาคำตอบในแต่ละประเด็นหรือหัวข้อที่สนใจ

7. เทคนิคการเรียนรู้ด้วยกัน (Learning Together) เทคนิค LT สมาชิกประกอบด้วย กลุ่มละ

4-5 คน ที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน นักเรียนช่วยเหลือกันทำงาน ครูมอบหมายให้แต่ละกลุ่มทำงานอย่างเดียวกัน การให้รางวัลขึ้นอยู่กับการทำงานของกลุ่ม เหมาะสำหรับการสอนวิชาที่เป็นโจทย์ปัญหา การคำนวณ หรือการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ

8. โปรแกรมร่วมมือในการอ่านและการเขียน (Cooperative Integrated Reading and

Composition) โปรแกรม CIRC เป็นเทคนิคที่ใหม่ที่สุดของการเรียนรู้แบบ Student Teams Learning เป็นโปรแกรมที่ใช้สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษา ซึ่งใช้สอบความเข้าใจในการอ่านและการเขียน เหมาะสมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โปรแกรม CIRC จะใช้กับผู้เริ่มอ่าน แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 4 คน ครูแบ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่งและกลุ่มอ่อน กลุ่มละ 2 คน ครูแยกสอนทีละกลุ่มในขณะที่ครูกำลังสอนอ่านกลุ่มหนึ่ง กลุ่มอื่นๆ ทำงานในคู่ของตน ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้ อ่านซึ่งกันและกัน ทำนายเรื่องที่อ่านว่าจบลงอย่างไร สรุปเรื่องตอบคำถามจากเรื่องสะกดคำ ค้นหาความหมายของศัพท์ จับประเด็นสำคัญจากเรื่องและความเข้าใจใน

บทสอน เขียนโครงร่างของเรื่องโปรแกรม CIRC นักเรียนจะต้องเข้าใจการสอนของครู ซึ่งมีขั้นตอนคือ กลุ่มร่วมมือกันทำงาน กลุ่มเสนอบทเรียน และทำการทดสอบ นักเรียนจะไม่ทำการทดสอบจนกว่าสมาชิกของกลุ่มจะพร้อม นักเรียนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะประสบผลสำเร็จ ราวังวลขึ้นอยู่กับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทั้งการอ่านและการเขียน

9. Numbered Heads Together เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ ซึ่งต้องเริ่มจากการเตรียมประเด็นปัญหา สำหรับผู้เรียนจะแบ่งกลุ่มละ 4 คน รับมอบหมายงานมาศึกษาและอภิปรายในกลุ่มให้เข้าใจ แล้วตอบคำถามจากนั้นนำคำตอบมาศึกษาร่วมกัน จนเข้าใจอย่างกระจ่างชัด

10. Co – Op – Co – Op เป็นเทคนิคที่เน้นการร่วมกันทำงาน โดยสมาชิกของกลุ่มที่มีความสามารถและถนัดต่างกัน ได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนถนัดเต็มที่ ผู้เรียนเก่งได้ช่วยเพื่อนที่เรียนอ่อน เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการคิดระดับสูงทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มีการประเมินผลทั้งกระบวนการกลุ่มและผลงานกลุ่ม

บัญญัติ ชำนาญกิจ (2544 : 191-192) กล่าวถึงการรวมกลุ่มกันทำงาน อาจมีกิจกรรมและวิธีการอื่นอีก คือ

1. Team – Work Webbing (การสร้างทีมงาน) นักเรียนจะเขียนประกอบด้วยความคิดหลัก ข้อความสนับสนุนและโยงเส้นแสดงความสัมพันธ์ของความคิดในแต่ละหัวข้อ รูปแบบนี้ช่วยในการวิเคราะห์ความคิดรวบยอดให้เป็นข้อๆ ทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดที่แตกต่างไปตามบทเรียน

2. Match Mind (คู่คิด) นักเรียนต้องพยายามจับคู่กับนักเรียนคนอื่น เพื่อเตรียมเนื้อหาสาระโดยใช้การสนทนา เป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาคำศัพท์ ทักษะการสื่อสาร ความสามารถในการแสดง

3. Pair – Check (คู่ตรวจสอบ) นักเรียนจะทำงานเป็นคู่ในกลุ่ม 4 คน ในแต่ละคู่ นักเรียนจะสลับกัน โดยคนหนึ่งจะเป็นคนแก้ปัญหา ในขณะที่อีกคนหนึ่งจะเป็นพี่เลี้ยงหลังจากทุก ๆ ปัญหาแต่ละคู่จะตรวจสอบว่าคู่ของตนได้คำตอบเหมือนกันอีกคู่หนึ่งหรือไม่ รูปแบบนี้เพิ่มทักษะในการฝึกฝน การให้กำลังใจ การให้ความช่วยเหลือ

4. Partners (คู่หู) นักเรียนจะทำงานเป็นคู่เพื่อสร้างเนื้อหาหลัก นักเรียนจะปรึกษากับเพื่อนจากกลุ่มอื่น หลังจากนั้นจะแลกเปลี่ยนผลงานหรือความเข้าใจกับอีกคู่ในกลุ่ม รูปแบบนี้ช่วยเพิ่มความรอบรู้และแสดงผลงานใหม่ๆ พัฒนาการคิดรวบยอด มีทักษะในการเผยแพร่และสื่อสาร

5. Think – Pair Share นักเรียนจะคิดเองตามหัวข้อที่ครูให้ไว้ โดยจับคู่อภิปรายกับเพื่อนในหัวข้อนั้น ๆ หลังจากนั้นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในห้องเรียน รูปแบบนี้ช่วยในการแยกแยะและทบทวนสมมติฐาน รู้จักการให้เหตุผลแบบอนุมาน การนำไปใช้ การมีส่วนร่วม

6. Three – Step Interview นักเรียนจะสัมภาษณ์กันและกันเป็นคู่โดยผลัดกันสัมภาษณ์ นักเรียนแต่ละคนจะแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้เรียนรู้จากการสัมภาษณ์กันในกลุ่ม รูปแบบนี้ช่วยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลส่วนตัว เช่นสมมติฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับการแต่งเรื่อง การสรุปบทเรียน การมีส่วนร่วม การรับฟัง

7. Roundtable (กลุ่มโต๊ะกลม) นักเรียนแต่ละคนจะผลัดกันเขียนคำตอบหนึ่งคำตอบ โดยการส่งคืนสอไปรอบ ๆ ในกลุ่ม รูปแบบนี้จะช่วยในการประเมินความรู้เดิม ให้มีทักษะในการฝึกฝนรวบรวมข้อมูลมีศิลปะในการสร้างความร่วมมือ การทำงานเป็นกลุ่ม และการมีส่วนร่วม ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ

วัฒนาพร ระวังบุทก์ (2541 : 44 – 45) กล่าวถึงการเรียนแบบร่วมมือมีผลดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งมีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนจะช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ในบรรยากาศที่เป็นกันเองและเปิดเผย สมาชิกกลุ่มทุกคนกล้าถาม คำถามที่คนไม่เข้าใจ บรรยากาศเช่นนี้นำไปสู่การอภิปรายซักถามในและนอกชั้นเรียนอันจะนำไปสู่การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน
2. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย การแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุยกอภิปราย จนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน คนที่เรียนเก่งสามารถช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่าได้ตามเพื่อนทัน
3. ช่วยลดปัญหาวินัยในชั้นเรียน
4. ช่วยยกระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยทั้งห้องเรียน
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์
6. ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้แบบร่วมมือ จะมีทักษะในการบริหารจัดการเป็นผู้นำ สามารถแก้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์และการสื่อความหมาย
7. การเรียนแบบร่วมมือช่วยเตรียมให้ผู้เรียนออกไปใช้ชีวิตประจำวันและในโลกความเป็นจริง

พิมพ์พันธุ์ เตชะคุปต์ (2544 : 16 –17) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือมีดังนี้

1. สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกๆ คนร่วมมือกันทำงานกลุ่ม ทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน
2. สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูด แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน
3. ส่งเสริมให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
4. ร่วมกันคิดทุกคน ทำให้เกิดการระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อประเมินหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด
5. ส่งเสริมทักษะทางสังคมการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน อีกทั้งส่งเสริมทักษะการสื่อสาร

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

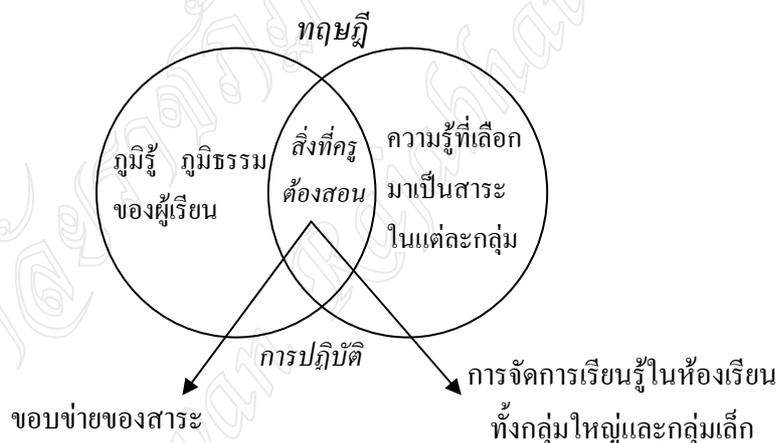
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยมีเป้าหมายที่คุณภาพของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นคนเก่ง เป็นคนดีและมีความสุข ซึ่งหลักสูตรฉบับนี้มุ่งสร้างปัญญาและพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนให้สามารถคิดอย่างมีระบบ คิดสร้างสรรค์ และมีวิจารณญาณ มีความสามารถในการคิดระดับสูง มีพัฒนาการทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจคนอื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม คิดแบบองค์รวม และคิดสร้างสรรค์สังคมและโลก

การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานจากผู้สอน ผู้ชี้นำ ผู้ถ่ายทอดมาเป็นผู้นำการเรียนรู้เป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งมียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จากสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งครูจะเป็นผู้เสนอเนื้อหาข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อให้ นักเรียนนำข้อมูลไปสร้างเป็นความรู้ของตนเอง และการจัดการเรียนรู้ ครูควรคำนึงในเรื่องต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องควรมีความเชื่อมั่นฐานรวมกันว่านักเรียนทุกคนมีความแตกต่างกันและทุกคนพัฒนาได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และมองว่านักเรียนทุกคนมีโอกาที่จะพัฒนาได้อย่างน้อย 8 ด้านคือ ด้านเหตุผล ภาษา ศิลปะ กายสัมพันธ์ ดนตรี มนุษยสัมพันธ์เข้าใจตนเองและเข้าใจชีวิต เข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ เรียกว่า อัจฉริยะภาพเชิงพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ครูพร้อมให้ความรักและศรัทธา ให้ความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ ครูจึง

เปลี่ยนจากผู้สอนมาเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่อัจฉริยภาพ 8 ด้านของเด็กแต่ละคน

2. **การจัดการเรียนรู้** เน้นความสำคัญของผู้เรียนควบคู่ไปกับธรรมชาติวิชา ครูต้องรู้จักความต้องการของเด็กให้เด็กได้เริ่มเรียนรู้ทั้งหลักการ วิธีการเรียนรู้ และคุณธรรมที่จะเกิดตามธรรมชาติของวิชาเช่น การเรียนคณิตศาสตร์ต้องเรียนความคิดรวมยอดทางคณิตศาสตร์ ทักษะการคำนวณ และเมื่อเรียนแล้วต้องเกิดคุณลักษณะคือ ความมีเหตุผล ความรอบคอบมีระเบียบวินัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่า **รู้รอบ** ครูส่งเสริมให้เด็กนำวิธีการ หลักการไปสร้างงานโครงการ เพื่อให้**รู้ลึก** ฝึกบ่อยๆจนเกิดรูปแบบการคิด การปฏิบัติของตนเอง และเข้าถึงปัญหาที่เรียกว่า **รู้แจ้ง** ครูจะสอนเฉพาะในสิ่งที่จำเป็น ซึ่งอยู่บนหลักการว่า การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้จะจัดให้เท่าที่จำเป็น และให้เวลากับการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่า

3. **การปรับวัฒนธรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน** การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น ผู้เรียนจะมีอิสระในการเรียนรู้ตามแบบแผนหรือลีลาการเรียนรู้ (learning styles) ของแต่ละคน ซึ่ง เดวิด คอลบ์ (David Kolb) ได้แบ่งลีลาการเรียนรู้ของคนไว้ 4 แบบคือ เรียนรู้จากจินตนาการของตนเอง เรียนรู้จากการคิดวิเคราะห์ เรียนรู้โดยให้สามัญสำนึก และเรียนรู้ให้เกิดพัฒนาจากการปฏิบัติของตนเอง สิ่งก็ตามมาจากการเรียนรู้อย่างมีอิสระ คือ ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบสูงมาก ตรงนี้คือจุดเปราะบางของการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้มีงานวิจัยบ่งชี้ว่าการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้น ครูต้องสร้างผู้เรียนให้มีวินัยในตนเองควบคู่กันไป มิฉะนั้นการเรียนรู้จะล้มเหลว ผู้เรียนกลายเป็นคนขาดความเข้มแข็งเชิงจริยธรรม ขาดวินัยและสมาธิสั้น เป็นต้น ขั้นตอนนี้เรียกว่า **รู้แจ้ง** สรุปว่าการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดคือ **รู้ใจ รู้รอบ รู้ลึก และรู้แจ้ง**

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มิใช่เรื่องใหม่ แท้ที่จริงเป็นเรื่องที่ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูของสังคมไทยได้เคยใช้มาแล้วทั้งสิ้น ครูทุกคนที่มุ่งหน้าปฏิรูปการเรียนรู้ท่าน

สามารถทำได้ โดยมองลูกศิษย์ด้วยเมตตาธรรม มองด้วยความรักความเข้าใจ เท่านั้นที่ถือว่าจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3.1 หลักการและแนวการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จะยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เน้นผู้เรียนสำคัญ โดยมีเป้าหมายให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง มีความเป็นไทย และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม จะมีกระบวนการที่สร้างให้คนไทยเป็นคนมีศักยภาพในการคิดระดับสูง คิดเป็นองค์รวม และร่วมมือกันพัฒนาสังคมไทย การเรียนรู้ตามหลักสูตรใหม่จึงออกแบบให้เป็นการสอนแบบบูรณาการที่จะต้องใช้สหวิทยาการ (Multidisciplinary Learning) มีหลักการสำคัญๆคือ

3.1.1 ครูมีความเชื่อพื้นฐานว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้ และมีพื้นฐานความรักความเข้าใจ ครูจึงเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน และพร้อมเอื้ออำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีอิสระในการคิดได้ลงมือปฏิบัติจริง ครูพร้อมให้คำปรึกษาให้กำลังใจ เสริมแรงให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีศักยภาพในการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาไม่ด้านใดก็ด้านหนึ่ง หรือหลายด้านพร้อมกัน

3.1.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนให้ถึงศักยภาพสูงสุด คือ ผู้เรียนได้พัฒนาตนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม หลังเรียนหรือหลังทำกิจกรรม มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง ภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติ

3.1.3 การยึดชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการคิดเชิงระบบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีรูปแบบการคิดของตนเองค้นพบตนเอง

3.1.4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลและหลักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา

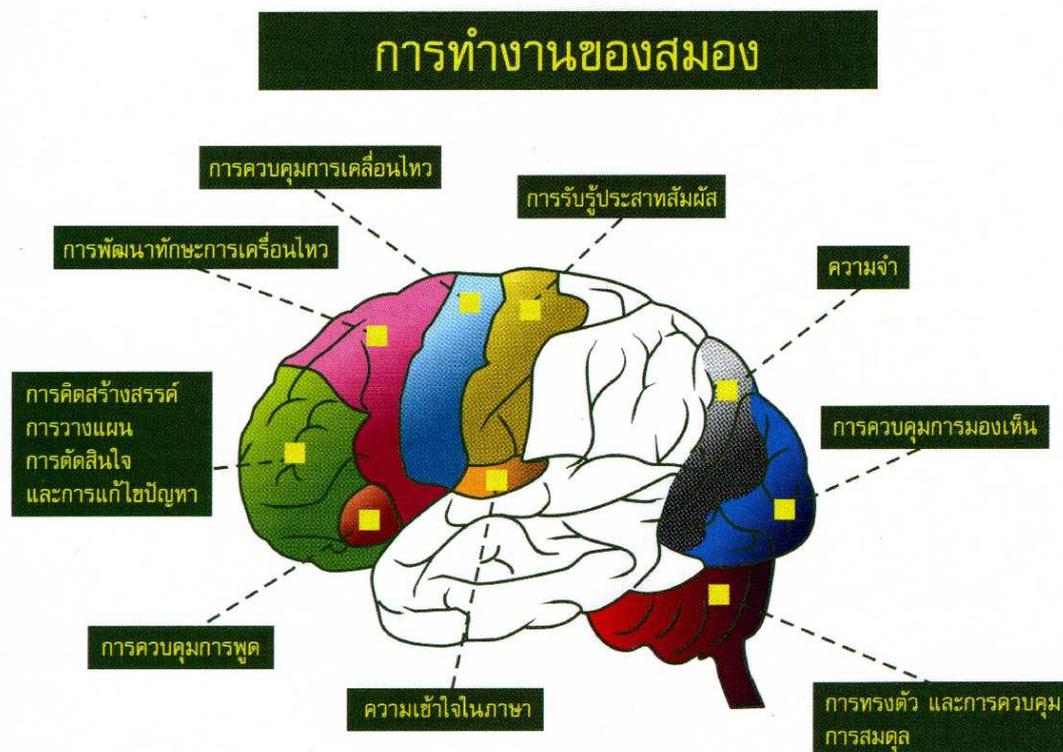
3.1.5 การจัดประสบการณ์โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ บูรณาการคุณธรรมในการจัดประสบการณ์ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนยึดหลักคุณธรรมและพัฒนาตนให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์

3.2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

3.2.1 การทำงานของสมอง ทั้งนี้เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เชิงพหุปัญญาถ้าสมองทั้ง 2 ซีกทำงานอย่างเต็มที่ไปพร้อมกันเราจะได้ข้อมูลอย่างกว้างขวางเพื่อการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ศึกษาทั้งสองส่วนย่อยและภาพรวม บุคคลจึงควรได้รับการฝึกให้คิดโดยใช้สมองทั้ง 2 ซีกเพื่อความเข้าใจอย่างสมบูรณ์และมีความยืดหยุ่นในการคิด ความฉลาด

ของมนุษย์นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนเซลล์สมอง หากทว่าขึ้นอยู่กับ การต่อเชื่อมโยงกันของกิ่งก้าน ที่จะงอกเงยออกมาเป็นวงจรสมอง หากสมองได้มีการกระตุ้นมาก วงจรสมองก็จะยิ่งมาก ทำให้ฉลาด ถ้ามีการกระตุ้นน้อย จะมีฝอยใยเซลล์สมองน้อยทำให้โง่ สิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูในวัยเด็ก จึงไปกำหนดโครงสร้างและโปรแกรมในสมองที่จะกำหนดว่าใครจะฉลาด เป็นคนดีและมี ความสุขหรือไม่ (ประเวศ วะสี, 2537:75)

การทำงานของสมอง	
ซีกซ้าย	ซีกขวา
<ul style="list-style-type: none"> - การพูด - การเขียน - เหตุผล - การวิเคราะห์ - การควบคุมด้านภาษา - จำนวนสัญลักษณ์ - ระบบ ลำดับ - ตรรก - การแสดงออก - การเห็นรายละเอียด 	<ul style="list-style-type: none"> - จังหวะ - จินตนาการ - ภาพรวม - ความคิดสร้างสรรค์ - ดนตรี/จังหวะ - ศิลปะ - การสังเคราะห์ - จิตใต้สำนึก - การควบคุม - การยอมรับ - ความงาม ความจำ - การกระทำหลายสิ่งพร้อมกัน

ที่มา : สถาบันวิทยาการการเรียนรู้(สวส) (2548 :15)

การพัฒนาสมองนั้นควรจะพัฒนาสมองทั้งซ้ายและขวาไปเท่าๆ กัน เพื่อให้เกิดความสมดุล และการผสมผสานกันทำให้เราได้มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ

3.2.2 ความฉลาดทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรมสู่สติปัญญาในการเรียนรู้
 ความสามารถทางจิตใจ ในการมองตนเอง มองโลกในแง่ดี รู้จักแก้ไขความ
 ขัดแย้ง ความเครียด การรู้ข้อดีข้อด้อยของตนเอง มุ่งการกระทำที่ไปสู่เป้าหมาย ถูกเรียกรวมๆ กัน
 ว่าความสามารถทางอารมณ์หรือความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient; EQ) ซึ่งเชื่อกันว่า
 น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของชีวิตในอนาคต ดังนั้นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต้อง
 ฝึกหรือพัฒนาให้เด็กและเยาวชนของชาติก็คือ จะต้องฝึกและพัฒนาให้เป็นผู้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์
 ไปพร้อมกับความสามารถด้านความคิด (Intelligence Quotient; IQ) และความสามารถด้าน
 ศิลธรรมและจริยธรรม (Moral Quotient; MQ) รวมทั้งความสามารถในการเอาชนะอุปสรรค มี
 ความอดทน เพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่อปัญหาที่บัง (Adversity Quotient; AQ) จึงจะช่วยให้เด็ก
 และเยาวชนเป็นคนที่มีความสมดุล ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ซึ่งจะทำ
 ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต
 เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข

3.2.3 แนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

3.2.3.1 นำประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและตระหนักถึงอารมณ์ของตนในสถานการณ์ต่างๆ โดย

3.2.3.1.1 เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์

3.2.3.1.2 แลกเปลี่ยน วิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และกระทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง เช่น ใช้นิทานทบทวนมติ กรณีตัวอย่าง ข่าวหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย

3.2.3.1.3 มีส่วนร่วมในการเรียนรู้จากการลงมือทำกิจกรรมต่างๆด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรม

3.2.3.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเอง

3.2.3.3 เลือกจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาของผู้เรียนในวัยต่างๆ ควรจัดกิจกรรมกลุ่มที่ใช้กระบวนการทางจิตวิทยาและการแนะแนวหรือจิตวิทยาเพื่อฝึกทักษะการดำเนินชีวิตแก่ผู้เรียนในเรื่องการรู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การมองอุปสรรคเป็นโอกาส การจัดการความขัดแย้ง และการเผชิญความคับข้องใจ เป็นต้น

3.2.3.4 ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น ให้ความรู้ในรูปแบบพับ จดหมายข่าว จัดกลุ่มนัดพบ เป็นต้น

3.2.3.5 จัดบริการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยผู้เรียนที่มีปัญหาทางอารมณ์ให้ความสามารถตัดสินใจและระบายความกังวล

3.2.3.6 ประสานงานและร่วมมือกับบุคลากรอื่นในสถานศึกษาเพื่อจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การตั้งชมรมต่างๆตามความสนใจ ได้แก่ ชมรมดนตรี ชมรมศิลปะ ฯลฯ

3.2.3.7 ประสานงานกับนักจิตวิทยา จิตแพทย์ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาทางอารมณ์ที่ซับซ้อน หรือเพื่อลดปัญหาความรุนแรงทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง

3.2.4 เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้สอนต้องพิจารณาเลือกกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหา สาระ ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนจิตวิทยาการเรียนรู้ ฯลฯ โดยอาจใช้ประเด็นต่อไปนี้เป็นแนวทางในการคัดเลือกกิจกรรมการเรียนรู้

3.2.4.1 การเรียนรู้ นั้น ผู้เรียนต้องเป็นผู้กระทำมากกว่าผู้ถูกกระทำ และผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมโดยตรงในกิจกรรมนั้น

3.2.4.2 การเรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าผู้เรียนเข้าใจว่าตนเองกำลังเรียนอะไร

3.2.4.3 การเรียนจะต้องตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

3.2.4.4 การเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ผู้เรียนได้รับการเสริมแรง และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่เรียน

3.2.4.5 ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายในการสรุปและจำแนกความรู้ที่ได้

3.2.4.6 การเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย

3.2.4.7 ผู้เรียนต้องได้ทำกิจกรรมที่แตกต่างกันเพื่อให้บรรลุสถานการณ์การเรียนรู้เดียวกัน

3.2.4.8 การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากเมื่อผู้เรียนได้รับการเสริมแรงอย่างทันทีทันใด

3.2.4.9 ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้มากขึ้น เมื่อมีการทำซ้ำๆ อย่างสม่ำเสมอ

3.2.4.10 การถ่ายโยงการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อมีการนำเสนอสถานการณ์การเรียนรู้ที่คล้ายๆ กัน

3.2.5 กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระและ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูจะต้องมีความเข้าใจเบื้องต้นว่า ในสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม นั้น ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 3 ส่วนคือ

3.2.5.1 ระเบียบวิธีของศาสตร์ (Discipline) หรือของกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ จะประกอบด้วย สาระการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การดู (Viewing) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระประวัติศาสตร์ยังประกอบด้วยสาระย่อยคือ กาลเวลา (Time) การเปลี่ยนแปลง (Change) และความต่อเนื่อง (Continuity) หรือคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย จำนวน (Number) การวัด ความน่าจะเป็น เป็นต้น

3.2.5.2 กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้ที่มีประจำอยู่ในศาสตร์ (Learning Process) เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ จะมีทักษะทางภาษา วิทยาศาสตร์ จะมีทักษะ

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์จะมีวิธีการทางประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองจะมีกระบวนการประชาธิปไตย และกระบวนการข้อตกลงทางสังคม กระบวนการเหล่านี้จะขับเคลื่อนให้ผู้เรียนใช้ประสบการณ์และข้อมูลไปสร้างรูปแบบการคิด การปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ต่อไป

3.2.5.3 เจตคติที่จะแก้ปัญหการเรียนรู้แต่ละศาสตร์ (Structure of value)

เช่นการรู้สึกรัก การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้สึกรักการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ครูผู้สอนจะได้ อานิสงส์อย่างมาก หากท่านมีพุทธศาสตร์ ในการดึงพลังการเรียนรู้ให้ศิษย์เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีพื้นฐานที่เรียกว่า ภูมิรู้ ภูมิธรรมอยู่ในตัวผู้เรียน สามารถที่จะเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆได้เก่งถึง 8 ด้าน ในเชิงพหุปัญญา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระควรให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระและหาทางบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระอื่นเข้ามาด้วย เพื่อให้ผู้เรียนมีวิจรรย์ญาณ มีเจตคติที่ดี เห็นความสำคัญและความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์เกื้อกูลของกลุ่มสาระต่างๆ

3.3 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ อาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

3.3.1 กระบวนการเรียนรู้ทั่วไป (Generic Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ได้กับเกือบทุกกลุ่มสาระเช่น

- กระบวนการกลุ่ม
- กระบวนการสืบเสาะ
- กระบวนการแก้ปัญหา
- กระบวนการเสริมสร้างค่านิยม
- กระบวนการวิจัย
- กระบวนการเชิงเหตุผล
- กระบวนการคิดวิเคราะห์
- สุ จี ปุ ลิ
- กระบวนการคิด 12 วิธี (Think Tank)
- กระบวนการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)
- กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

3.3.2 กระบวนการเรียนรู้เฉพาะ (Specific Learning) เป็นกระบวนการตามธรรมชาติของศาสตร์ที่ใช้ในการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระให้นักเรียนเข้าใจถึงหลักการ กฎเกณฑ์ ทฤษฎี และระเบียบวิธีของกลุ่มสาระนั้นๆ การเน้นกระบวนการเรียนรู้วิชายังมีส่วนช่วยแก้ปัญหการเรียนรู้ในแต่ละสาระ และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหัวใจหรือปรมัตถ์ของกลุ่มสาระนั้นๆ เช่น การเรียน

ประวัติศาสตร์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เฉพาะของประวัติศาสตร์ คือ วิธีการทางประวัติศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการดังกล่าวที่อาศัยหลักฐานร่องรอยต่างๆ เป็น ข้อมูลอาศัยแบบจำลอง ที่นักประวัติศาสตร์สร้างขึ้น มองปัจจุบันผ่านแบบจำลองของประวัติศาสตร์ (อดีต) ทำให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกในทางประวัติศาสตร์ อันเป็นการแก้ปัญหาการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ และสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไปพร้อมกันด้วย

กระบวนการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

- กระบวนการจัดเวลาทางสังคม
- กระบวนการสืบสวน/สอบสวน
- กระบวนการสืบค้น
- กระบวนการทางจริยธรรม
- กระบวนการพัฒนาค่านิยม
- กระบวนการประชาธิปไตย
- วิธีการทางประวัติศาสตร์
- กระบวนการทางภูมิศาสตร์
- กระบวนการคิดวิเคราะห์
- กระบวนการแก้ปัญหา
- กระบวนการเชิงระบบ

ฯลฯ

กระบวนการเรียนรู้ทั่วไปและกระบวนการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มสาระเหล่านี้ ครูผู้สอนควร เชื่อมโยงบูรณาการเข้ามาในหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างเสริมทักษะ กระบวนการคิด การปฏิบัติ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตรให้เกิด คุณภาพการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

การเน้นกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวถือเป็นยุทธศาสตร์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ไว้ในตัวผู้เรียน จนเป็นบุคลิกภาพ (Character) คุณลักษณะที่มุ่งหวังให้เกิดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- รู้จักตนเอง เข้าใจชีวิต ปรับปรุงตัวอยู่เสมอ
- ภูมิใจในความเป็นไทย
- รักประเทศชาติ รักท้องถิ่น
- มีสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ
- มีเหตุผล มีวินัย
- มีจิตใจมุ่งทำประโยชน์ให้ส่วนรวม (Public mind)

- อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
  - รู้เท่าทันสถานการณ์
  - มีอิสระการแห่งตน
- ฯลฯ

สื่อการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545:213) กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ของการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีดังต่อไปนี้

1. หนังสือเรียน และแบบฝึกหัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. แผนที่
3. อุปกรณ์การสื่อสารเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์
4. บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. แหล่งการเรียนรู้

1. หลักการพัฒนาสื่อการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะต่างๆ ไปจากหลักสูตรที่ผ่านมา สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาเอง บทบาทการผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ตามหลักสูตรของสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจที่ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระจะต้องดำเนินการ เพราะสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมหรือมีจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดคงไม่อาจจะสนองผลการเรียนรู้รายปี/รายภาคตามหลักสูตรกลุ่มสาระต่างๆ ของสถานศึกษาได้อย่างครบถ้วน การผลิตและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายปี/รายภาค อาจดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:34-36)

1.1 การผลิต/ จัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่

การผลิต/ จัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ เป็นวิธีการได้มาซึ่งสื่อการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนสามารถกำหนดรูปแบบ สาระการเรียนรู้และวิธีการนำเสนอสาระการเรียนรู้ของสื่อชิ้นนั้นได้ตามความต้องการของผู้สอนอย่างแท้จริง แต่ครูผู้สอนจะต้องใช้เวลาในการออกแบบและดำเนินการผลิตจัดทำสื่อชิ้นนั้นมากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ละชนิด ประเภทของสื่อที่จะผลิต การผลิต จัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่ สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น

1.1.1 หนังสือเรียน เป็นสื่อการเรียนรู้พื้นฐานสำหรับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งมีเนื้อหา/ สาระครอบคลุมขอบข่ายสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หนังสือเรียน ที่ดีไม่

เพียงแต่นำเสนอข้อเท็จจริงหรือความรู้ต่างๆ เท่านั้น แต่ต้องชี้แนะทางแก่ผู้เรียนในการศึกษาความรู้เพิ่มเติมพัฒนาความคิด และการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันด้วย

1.1.2 คู่มือครู/คู่มือการสอน/คู่มือการจัดการเรียนรู้เป็นสื่อที่ชี้แนะทางกับครูผู้สอน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ ให้เป็นไปตามจุดประสงค์หรือมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยทั่วไปจะประกอบไปด้วยจุดประสงค์ของบทเรียน เนื้อหา/สาระการเรียนรู้ กิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บางเล่มอาจมีสาระอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้วเช่น กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติมโครงการ และภาคผนวก หรืออาจจะเสนอหลักการ ทฤษฎี และหรือความรู้โดยละเอียดสำหรับครูผู้สอน

1.1.3 ชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วย สื่อหลายๆ ชนิด จัดรวมไว้เป็นชุด เช่น คู่มือแนะนำการใช้ชุดฝึกการเรียนการสอน หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง ใบงาน แบบฝึกหัด /แบบฝึกกิจกรรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สไลด์ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำชุดการเรียนการสอนอาจจัดทำในรูปแบบที่จะสามารถบูรณาการในกลุ่มวิชาหรือข้ามกลุ่มวิชาได้ ตลอดจนบูรณาการกระบวนการใช้สื่อแต่ละชนิดในชุดให้เหมาะสมกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

1.1.4 บทเรียนสำเร็จรูป เป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนใช้เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และประเมินผลการเรียนได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจัดทำในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือและสื่อเทคโนโลยี เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)

1.1.5 แบบฝึกหัด/แบบฝึกทักษะ/แบบฝึกกิจกรรม เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ครูควรเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง เพราะครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จึงย่อมจะทราบว่าสาระส่วนใดควรจะมีแบบฝึกที่จะช่วยเสริมทักษะให้กับผู้เรียน

1.1.6 สื่อเสริมการเรียนรู้อื่นๆ เป็นสื่อที่มีสาระลึกซึ้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Theme) เช่น เรื่องดิน จักรวาล ประเทศเพื่อนบ้าน หรืออาจจะมีสาระรวมหลายๆ เรื่องเพื่อการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ตามความสนใจ และความสามารถของแต่ละบุคคลสื่อเสริมการเรียนรู้อาจจัดทำในรูปแบบของหนังสือ แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง สไลด์ ซีดีรอม อินเทอร์เน็ต

1.1.7 แหล่งข้อมูลที่จะใช้เพื่อการศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาและภาพประกอบได้แก่

1.1.7.1 หนังสือ เอกสารทางวิชาการที่สาระเกี่ยวกับชีวิตและครอบครัวศึกษา

1.1.7.2 หน่วยงาน องค์กร สถาบันที่มีบทบาทในการให้ความรู้และบริการในเรื่องสุขภาพ เพศ ชีวิตและครอบครัว

1.1.8 คำเนิการยกร่างต้นฉบับหนังสือให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

1.1.9 นำต้นฉบับที่จัดทำสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาและภาพประกอบไปทดลองใช้กับตัวแทนของผู้เรียนและใช้ต้นฉบับนี้จัดการเรียนการสอนจริงๆ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงต้นฉบับให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.1.10 ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือตามต้นฉบับที่แก้ไขสมบูรณ์แล้วและนำไปใช้เผยแพร่กับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.2 การผลิตและใช้สื่อการเรียนรู้

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งคือการปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว ผู้สอนสามารถดำเนินการได้โดยศึกษาวิเคราะห์สื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว อาจเป็นสื่อที่ผลิตจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือท้องถิ่นซึ่งมีอยู่มากมายหลายชนิด แม้ว่าสื่อดังกล่าว โดยเฉพาะส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง สามารถนำมาใช้กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพียงแต่ผู้สอนอาจจะต้องพิจารณาปรับปรุง คัดแปลง หรือจัดทำเสริมเพิ่มเติมจากสื่อที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้ได้สาระสมบูรณ์เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระ ตลอดจนสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและสถานศึกษา การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในลักษณะนี้เป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้สอนจะนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องจัดทำสื่อการเรียนรู้ใหม่ทั้งหมด ซึ่งนอกจากจะสะดวกทำได้ง่ายแล้วยังประหยัดอีกด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:9) กล่าวถึงการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ทั้งที่ผลิตขึ้นใหม่และที่ปรับปรุงหรือจัดทำเพิ่มเติมจากสื่อที่มีอยู่เดิม เมื่อนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ผลการใช้สื่อดังกล่าวว่ามีประสิทธิภาพเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและวิเคราะห์การใช้ จะเป็นแนวทางให้ผู้สอน ได้พัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 หลักการเลือกสื่อการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:11) กล่าวถึงหลักการเลือกสื่อในการจัดการเรียนการสอนทุกครั้ง ครูผู้สอนจะต้องมีการจัดทำแผนการสอนล่วงหน้า และเลือกสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ซึ่งมีหลักการเลือกสื่อการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนควรคำนึงถึงที่สำคัญคือ

1.3.1 .การเลือกสื่อการเรียนรู้ต้องสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะสอน การจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง ผู้เรียนควรมีความรู้ในเรื่องใด สามารถทำอะไรได้ และมีเจตคติที่ถูกต้องอย่างไร จากนั้นจึงจะพิจารณาว่าจะเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทใดที่มีความเหมาะสมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนรู้แต่ละประเภทมีประสิทธิภาพในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แตกต่างกัน

1.3.2 การเลือกสื่อการเรียนรู้ต้องเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้สอนจำเป็นต้องวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน เพื่อจะได้รู้พัฒนาการด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมของผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับอย่างมากกับความสามารถในการเรียนรู้ เช่น ในวัยเด็กเล็กจะเรียนรู้ได้ดีด้วย

การลงมือปฏิบัติได้แก่การใช้เกมของเล่น เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเรียนรู้ด้วยการใช้สายตาและความคิดมากขึ้น สื่อจึงอาจจะเป็นประเภทภาพ และต่อมาจึงเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือภาษา สื่อที่นำมาใช้จึงควรเป็นหนังสือต่างๆ นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลก็เป็นสิ่งจำเป็น ได้แก่ ประสบการณ์เดิม ทักษะพื้นฐาน เจตคติ ผู้สอนจึงควรจะได้ศึกษาวิธีการเรียนรู้แต่ละคนด้วย

1.3.3 พิจารณาความเป็นไปได้และค่าใช้จ่าย มีสื่อการเรียนรู้หลายชนิดที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้เช่นเดียวกัน เป็นต้นว่า หากต้องการให้ผู้เรียนรู้จักบางสิ่งบางอย่าง เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งธรรมชาติ ที่เป็นป่าเขาลำเนาไพร การทำเครื่องปั้นดินเผา หรือสิ่งของต่างๆ ควรนำผู้เรียนไปเรียนรู้ในสถานที่จริงเพื่อสร้างประสบการณ์ตรง แต่ถ้ามีข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่ายและความไม่สะดวกอื่น การใช้สื่อการเรียนรู้ประเภทภาพสไลด์ น่าจะเหมาะสมกว่า ทั้งนี้หากพิจารณาเห็นว่า การนำผู้เรียนไปเรียนรู้จากสถานที่จริงกับการดูจากสื่ออื่นให้ผลการเรียนรู้ ที่ไม่แตกต่างกัน ก็ควรเลือกใช้วิธีการที่ประหยัดกว่าและมีความเหมาะสมกว่า

1.3.4 พิจารณาความสะดวกและความสามารถในการใช้สื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้บางชนิดเป็นสื่อที่ทันสมัยที่ผู้ใช้ไม่มีความชำนาญในการใช้ดีพอ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้จะต้องศึกษาและใช้สื่ออื่นๆ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้หรือขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ สื่อบางชนิด เช่น สื่อที่เป็นภาพยนตร์ สไลด์มัลติวิชั่น มีความยุ่งยากในการจัดหาและเทคนิควิธีการใช้ อาจจำเป็นต้องเลือกใช้สื่อชนิดอื่นที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเช่นเดียวกันแทนได้

1.4 สื่อการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2544:51-565) กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือในการส่งเสริมด้านต่างๆ จากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะด้านการสื่อการเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตามมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน ครูบรรณารักษ์ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ฯลฯ

บทบาทของผู้สอนเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญ มีดังนี้(กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:51)

1.4.1 ผู้สอนควรมีการเลือกใช้และการประเมินสื่อ สื่อที่ผู้สอนจะใช้ประกอบการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ผู้สอนจะต้องรู้จักเลือกใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้สนองต่อเป้าหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับและผู้สอนควรได้ประสานงานกับครูบรรณารักษ์เพื่อใช้ประโยชน์จากห้องสมุด และขอความช่วยเหลือในการสรรหาสื่อต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้สอนควรมีการประเมินสื่อทั้งก่อนการเลือกใช้เพื่อจะได้เลือกใช้สื่อได้เหมาะสมและประเมินในระหว่างการใช้เพื่อเป็นข้อมูลในการเลือกใช้ครั้งต่อไป

1.4.2 ผู้สอนควรมีการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

1.4.3 ผู้สอนควรมีการจัดทำสื่อ สื่อบางชนิด เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ครูผู้สอนอาจจัดทำโดยเรียบเรียงขึ้นใหม่หรืออาจจัดทำเสริมหรือเพิ่มเติมจากสื่อที่มีอยู่แล้ว

1.4.4 ผู้บริหารควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีสื่อ ผู้สอนมีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการประสานงานให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ร่วมกันบริจาคสื่อต่างๆ เพื่อรวบรวมไว้สำหรับให้ผู้เรียนที่ไม่มีได้ยืมเรียนหรือจัดเป็นห้องวิชาการไว้สำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

แหล่งการเรียนรู้

1. การใช้แหล่งการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้ในมาตรา 24 เรื่องการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลาทุกสถานที่และมีแหล่งการเรียนรู้เพียงพอและมีประสิทธิภาพในมาตรา 25 ได้ระบุการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้รู้จักแสวงหาความรู้จากประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ และห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เพียงพอ และเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน นอกสถานศึกษา ในชุมชนใกล้ๆ บริเวณสถานศึกษา ตลาด วัด หรือสถานที่สำคัญๆ ในชุมชน อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตามมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้สะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัดนั้น

ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545:65) มีการกำหนดให้แหล่งการเรียนรู้ให้เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนไปรู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีส่วนเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อาจเป็นสถานที่ปรากฏเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลซึ่งอาจมีการถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในหนังสือต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ด้วยธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้วิธีการแสวงหาความรู้ได้ทุกเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายในปัจจุบัน ซึ่งได้จัดแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชา เป็นต้น
2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ในแนวทางการประเมินผลด้วยทางเลือกใหม่(กระทรวงศึกษาธิการ,2546:7) กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์
  2. แหล่งวิชาการ ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ศูนย์วิชาการทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
  3. สถานประกอบการ สถานประกอบวิชาชีพอิสระ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานวิจัยในท้องถิ่นซึ่งบริการให้ความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
  4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ
  5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์
  6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต ซีดี รมม วีซีดี วีดิทัศน์ CAI
- ดังนั้นจะสรุปได้ว่าการนำแหล่งการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในวิถีของตนเอง เพราะการเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว นั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่ายกว่าการเรียนรู้ จากสิ่งที่อยู่ไกลตัวจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถมองเห็นความหมายและคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม รู้จักภาษา อนุรักษ์ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนนั้นๆ และคงไว้ซึ่งมรดกของชาติได้ในอนาคต

2. การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้

ในคู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:18) กล่าวถึงการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหาร โรงเรียน เพราะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสะอาด การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่โรงเรียนควรคำนึงถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543:20) มีดังต่อไปนี้

2.1 สถานที่

บริเวณโรงเรียน ได้แก่ อาคารเรียน โรงอาหาร ต้องคำนึงถึงความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย

ห้องเรียน ได้แก่ รูปแบบการจัดที่นั่งนักเรียน การจัดมุมกิจกรรมในห้องเรียน ป้ายนิเทศ ชั้นวางสื่อ อุปกรณ์ มุมเสริมความรู้นักเรียน

2.2 การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน

- ปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย

2.3 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบรรยากาศของการเรียนรู้ การนำสื่อนวัตกรรมมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

2.4 การจัดสภาพแวดล้อมทางวิชาการในโรงเรียน โรงเรียนควรจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา เช่น ผู้บริหารและครูที่เป็นกัลยาณมิตร ศูนย์

สารสนเทศ มุมนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ทางการศึกษาในโรงเรียน ห้องวิชาการ ห้องสมุด ห้องเกม ศูนย์สื่อการศึกษา ห้องโสตทัศนอุปกรณ์ อุทยานการศึกษา

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2546:43) กล่าวถึง การเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติแสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ/โครงการ เป็นผู้ผลิตผลงานรวมทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม และการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ดังนั้น การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จะเน้นการประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผล การเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางที่พัฒนาผู้เรียน ได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด การวัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ เช่น การทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์ การประเมินภาคปฏิบัติ การวิเคราะห์ องค์ประกอบ ประเด็นที่จะประเมิน และการประเมินแฟ้มสะสมงาน โดยการประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ จากพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการ หรือแฟ้มสะสมงาน การวัดและประเมินผล จะต้องกระทำในหลายบริบท อัน ได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น (กรมวิชาการ 2545:43-45)

นอกจากนี้สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอก (กรมวิชาการ 2545: 40-41)

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมิน

การจัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและ

ประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน มีจุดหมายสำคัญของการประเมินในชั้นเรียนคือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทางด้านการเรียนรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยม อันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ดังนั้นการวัดและประเมินจึงต้องใช้วิธีที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นสถานศึกษา นำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้

การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียน ในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

2. ประเภทของการประเมินผล

2.1 การประเมินผลขั้นสุดท้าย (Summative Evaluation)

ใช้เพื่อแสดงความก้าวหน้าของผู้เรียน เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนแต่ละวิชา หรือในตอนปลายปี เป็นการตัดสินว่าผู้เรียน ครู ประสิทธิภาพของหลักสูตร มีคุณภาพอย่างไร เนื่องจากการประเมินผล ขั้นสุดท้าย มักจะใช้ในการเลื่อนชั้นของนักเรียน จึงปรากฏว่าการประเมินลักษณะนี้ทำให้ผู้ถูกประเมิน ไม่ว่าจะเป็นครูหรือนักเรียนเกิดความวิตกกังวล

2.2 การประเมินผลย่อย (Formative Evaluation)

การประเมินผลที่นำมาใช้ทั้งในด้านการพัฒนา และการสอนตามหลักสูตร นักการศึกษาหลายท่าน เช่น Scriven (1967), Bloom, Hastings and Madaus (1974) กล่าวว่า การประเมินผลย่อยเป็นการประเมินผลที่เป็นระบบ ใช้ในการสร้างหลักสูตร การเรียน การสอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงกระบวนการทั้ง 3 ประเภท ครูเป็นผู้ใช้การประเมินผลย่อยในชั้นเรียน เพื่อศึกษาความยากของการเรียน และเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงขึ้น

ผลจากการประเมินผลย่อยที่ครูใช้ประเมินนักเรียนในชั้น ช่วยทำให้ครูรู้จักอ่อนของนักเรียน เพื่อจะได้นำไปแก้ไขปรับปรุง การให้ผลการเรียน นักเรียนว่าอยู่ในระดับใดไม่ได้บอกอะไรผู้เรียนมากนัก นอกจากบอกเพียงว่าผู้เรียนยังทำงานไม่ดีเท่ากับคนอื่น ๆ ดังนั้นการใช้ประเมินผลย่อยจึงเป็นการประเมินที่จำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน

3. เกณฑ์ในการประเมิน

เพื่อให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนจึงควรพิจารณา เกณฑ์ต่อไปนี้ในการประเมินผล

- 3.1 ความต่อเนื่อง Continuity
- 3.2 ขอบเขตการประเมิน Scope
- 3.3 การเทียบเคียง Compatibility
- 3.4 ความเที่ยงตรง Validity
- 3.5 ความเชื่อมั่น Reliability
- 3.6 ความเป็นปรนัย
- 3.7 คุณค่าในการวินิจฉัย
- 3.8 การมีส่วนร่วม

4. แบบของการประเมิน (Types of Evaluation)

- แบบทดสอบมาตรฐาน(ผลสัมฤทธิ์ สถิติปัญหา ความพร้อม)
- แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น
- การสังเกตอย่างมีระบบ และการจดบันทึก
- มาตราส่วนประมาณค่า แบบสำรวจ แบบสอบถาม
- คำถามปลายเปิด การทำให้เป็นประโยชน์กลวิธีให้บุคคลระบายความในใจ
- สังคมมิติ

ตัวอย่างวิธีการวัดผล

- เขียนเรียงความ หรือให้พูดตามหัวข้อที่กำหนดให้ หรือเลือกหัวข้อเอง
- เขียนเรียงความ หรือให้พูดสิ่งที่ศึกษาค้นคว้า เช่น เป็นหัวข้อที่มีการถกเถียง
การนำเสนอวิทยานิพนธ์ การสาธิตการนำผลจากวิทยานิพนธ์ไปใช้
- เขียนบันทึกประจำวันเกี่ยวกับงานที่ทำ หรือประสบการณ์การเรียนรู้
- เติมให้เป็นประโยชน์ที่สมบูรณ์ อาจเป็นการถามความจำ หรือ ความเข้าใจ เช่น
คอยอินทนนท์อยู่ในจังหวัด.....
- การใช้บทบาทสมมติ การให้ตัดสินใจเกี่ยวกับคุณธรรม การอภิปราย

5. ปัญหาของการประเมิน (Problems of Evaluation)

รุจิร ภู่อาระ.(2545:99-101) กล่าวถึงในการประเมินผลครูผู้สอนควรระมัดระวังผลที่เกิดจากการประเมิน ทั้งในด้านการประเมินในภาพรวมและการวัดผลปัญหาที่เกิดจากเทคนิคประเมินผลได้แก่

5.1 ครูผู้สอนจะต้องระมัดระวัง ในการใช้แบบทดสอบเพียงอย่างเดียวในการประเมินเพื่อตัดสินในท้ายที่สุด ทั้งนี้เพราะแบบทดสอบเป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการประเมินเมื่อพฤติกรรมที่จะวัดนั้นมีความเฉพาะเจาะจงมากที่สุด แต่แบบทดสอบจะ ไม่สามารถวัดได้ถ้าครูผู้สอนต้องการวัดอารมณ์ ความอ่อนไหว คุณธรรม หรือกระบวนการคิด ในระดับสูงเช่น

การสังเคราะห์ เป็นต้น ผลการเรียนรู้ที่มีความซับซ้อนสามารถประเมินได้ ถ้าใช้วิธีการสังเกต นอกจากนั้น ยังต้องพิจารณาถึงเวลาความชำนาญการ และบุคลากรที่จะช่วยทำให้การวัดลักษณะนี้มีความเป็นไปได้

สเติค (Stake. 1971) ได้เตือนถึงอันตราย ที่สามารถเกิดขึ้น ได้จากการใช้แบบทดสอบ วัดจุดประสงค์ปลายทาง แล้วใช้การตีความหมาย คะแนนจากแบบทดสอบ ตามวิธีการที่ใช้อยู่โดยทั่วไป ว่าผลจากการประเมิน มักมีความผิดพลาดเกิดขึ้นบ่อยๆ โดย Stake ได้วิเคราะห์ความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการวัด พร้อมทั้งเสนอแนะ ว่ากระบวนการวัดผลเชิงปริมาณ (Measurement) มักจะมีความผิดพลาดเกิดขึ้น

แบรดดี (Brady .1990 :140) ได้สรุปเป็นข้อเสนอแนะว่า แบบทดสอบควรมีความ เป็นปรนัยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนั้น ไม่ควรยึดแบบทดสอบ ที่จะเป็นเครื่องชี้พฤติกรรม ของผู้เรียน ซึ่งอ้างถึงใน คีเวอร์ (Keever. 1973) ได้กล่าวถึงการประเมินการศึกษาวิทยาศาสตร์ว่า ใน การประเมินผลการเรียนทางวิทยาศาสตร์จำนวน 19 ประเทศ พบว่าแบบทดสอบที่ใช้วัดการปฏิบัติ ที่เป็นมาตรฐานมีรูปแบบแตกต่างกัน ดังนั้นหน้าที่ของแบบทดสอบ และคุณค่าที่ได้จากการทดสอบ จะต้องนำมาใช้ เป็นเพียงการแนะนำ ในการประเมินผลเท่านั้น

5.2 ผลเสียที่เกิดเนื่องจากการประเมินประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญต่อ ความเที่ยงตรงในการวัดมากเกินไปจนทำให้ครูผู้สอนมักจะลืมนึกถึงข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ก่อน จะมี การวัดโดยคิดว่าผลลัพธ์จากการเรียนรู้ทั้งหมดสามารถประเมินได้ตามทฤษฎีและไม่สนใจผลลัพธ์ อื่นๆที่เป็นจริง

5.3 การยึดมั่นถือมั่นในวิธีการประเมินแบบเดียวกันกับที่เคยทำ การประเมินมาก่อน ใหม่ๆ ที่สถานการณ์แตกต่างออกไป

5.4 การใช้วิธีการประเมินง่ายๆ ไม่เข้าซ้อนกับวิชาที่มีจุดประสงค์ที่ซับซ้อนทำให้ ผลการประเมินผิดพลาด

5.5 ความยุ่งยากในการเลือกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการสังเกตอย่างเป็นระบบ

6. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาในการประเมินผล

เพื่อให้ปัญหาในการประเมินผล คลี่คลายลง ครูควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- 6.1 ตรวจสอบจุดประสงค์ของหลักสูตรและพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงออก
- 6.2 สถานการณ์ที่ผู้เรียนจะเกิดพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์
- 6.3 กำหนดมาตรฐานที่ผู้เรียนควรเกิดขึ้นตามจุดประสงค์
- 6.4 พิจารณาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการบรรลุจุดประสงค์ได้แก่
- 6.5 ความสนใจของผู้เรียน ภูมิหลัง และวิธีการสอน

6.6 ระลึกเสมอว่าผลที่เกิดจากการสอนสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร และการสอนได้

“การประเมินผล มีไขจุดประสงค์ปลายทางแต่เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ ครู ปรับปรุงหลักสูตรและคุณภาพการสอน”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้ทำการรายงานผลการดำเนินงาน 2 ปี กับการปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน และผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมในโครงการ ตลอดจนปัญหา อุปสรรคในการ ปฏิบัติการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ภายหลังจากการดำเนินงาน ตามแผนการปฏิรูปการ เรียนรู้ ได้ 2 ปี (สิงหาคม 2542 – สิงหาคม 2544) ผลการวิจัยพบว่ามี การพัฒนาระบบการบริหาร จัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยมีนโยบายให้ใช้การจัดการอบรมสัมมนาให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ พัฒนาคณาจารย์เพื่อนำเป็นต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ และ จัดทำเอกสารเผยแพร่ให้กับสถานศึกษา ด้านการรับรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา ร้อยละ 83.5 ส่วนปัญหา อุปสรรค พบว่า ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ยังไม่ เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ขาดแคลนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี จำนวนนักเรียนต่อห้องมาก เกินไป และครูผู้สอนเองมีภาระงานนอกเหนือจากการสอนมาก ทำให้ยากต่อการดูแลและการจัด เรียนรู้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้รายงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย สังกัดกรมสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผล การเตรียมความพร้อมและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ แนวทางการพัฒนาคณาจารย์ในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้ เตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาคณาจารย์ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาใน 3 อันดับแรก ได้ อบรม ปฏิบัติขยายผลการพัฒนาคณาจารย์ของโรงเรียน ประชุมปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และ การศึกษาดูงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรใน โรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพบว่าคุณครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมในระดับมากใน 3 อันดับแรก ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างและการจัดสัดส่วนเวลาเรียน และ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่คณะครูในโรงเรียนจัดทำเอง ร้อยละ 89.2 ในส่วนของการดำเนินการจัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ พบว่า โรงเรียนเกือบทุกโรงคาดว่าจะทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จทันภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3 อันดับแรก ได้แก่ ช่วยติดตาม ตรวจสอบและสอดคล้องความประพฤตินักเรียน ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จัดหาเงินทุน และสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ปัญหาและวิธีการแก้ไขในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาที่พบ คือ เวลาในการจัดทำหลักสูตรกระชั้นชิดและมีเวลาไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรมีภาระงานมากจำนวนครูไม่เพียงพอ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ได้จัดทำรายงานการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเครือข่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผลการเตรียมความพร้อมและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม กับโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามีการเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายโดยสิ่งที่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ดำเนินการแล้ว ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ประชุมชี้แจงอบรม / พัฒนาบุคลากรการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับกลุ่มสาระของโรงเรียน การศึกษาดูงาน สัมมนาจากหน่วยงานอื่น โรงเรียนได้เตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาบุคลากรในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้แก่ อบรมปฏิบัติการขยายผลการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน ประชุมปฏิบัติการการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การศึกษาดูงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอื่น การประชุมชี้แจง การจัดการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้กับคณะครูในโรงเรียน ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่าในภาพรวมบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ใน 3 อันดับแรก คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การออกแบบจัดการเรียนเน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การกำหนดโครงสร้างหลักสูตร และการจัด สัดส่วนเวลาเรียน และบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อย ในเรื่องการใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนรู้และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ด้านการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยคณะครูในโรงเรียน ใน การดำเนินการจัดทำกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการถึง ขั้นการจัดทำผลการเรียนรู้รายปี/ภาค บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ชุมชนช่วยกันติดตามและสอดคล้องความประพฤตินักเรียน ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จัดหาเงินทุนและสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคาร

สถานที่ และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ส่วนปัญหาที่พบของโรงเรียนเครือข่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ครูเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่ชัดเจน ครูขาดความมั่นใจในการทำหลักสูตรสถานศึกษา เวลาในการจัดทำหลักสูตรไม่เพียงพอ และบุคลากรมีภาระงานมาก ยนต์ ชุ่มจิตร(2535)ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการพัฒนาครูไว้ 3 ประการใหญ่ๆ คือ

1. การพัฒนาครูเป็นรายบุคคลในห้องเรียน ได้แก่ การสอนแบบจุดภาค (Micro Teaching) การสาธิตการสอน การประเมินตนเองของครู และการให้เพื่อนครูนิเทศกันเอง
2. การพัฒนาครูเป็นรายบุคคลในสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ได้แก่ การเข้ารับการอบรมเป็นรายวิชาในสถาบันอุดมศึกษา การเข้าร่วมในการประเมินผลโรงเรียน โดยส่วนรวม การเข้าร่วมกิจกรรมและการประชุมในองค์กรวิชาชีพ การอ่านเอกสารทางวิชาชีพ การคัดเลือกวัสดุ อุปกรณ์ทางการสอน การคัดเลือกคณะบุคลากรทางวิชาชีพ การจัดทำจุดสารทางวิชาชีพ การส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู การปรับปรุงการสั่งงานด้วยตนเอง และการทำงานกับครูที่มีปัญหา
3. การพัฒนาครูเป็นกลุ่มเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ การปฐมนิเทศ ครูใหม่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การดำเนินการประชุมที่มีประสิทธิภาพ การเยี่ยมชมการสอนของครูคนอื่น การทดลองและการวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน เทคนิคกลุ่มสร้างคุณภาพ(quality circles) และนิเทศกลุ่มเฉพาะ(Nominal Group Technique)

กล่าวโดยสรุปว่า วิธีการพัฒนาบุคลากรแบ่งเป็น 2 วิธี ใหญ่คือ การพัฒนาตนเองตามลำพัง และการได้รับการพัฒนาเป็นหมู่คณะ

จตุรรัตน์ อินทะเลเสน (2545) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 พบว่า 1) ด้านการพัฒนา หลักสูตรทุกโรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรตามแนวการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสภาพชุมชนของโรงเรียนทุกโรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในด้านระเบียบวินัย และกิริยามารยาท หลักสูตรที่จัดทำประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ที่ 8 กลุ่มและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการจัดทำคู่มือประกอบการใช้หลักสูตร จากการศึกษาค้นคว้า ได้พบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ เพียงพอเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการจัดทำหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรพบว่า ครูได้มีการจัดทำ

แผนการเรียนรู้ ได้รับการอบรมในการจัดทำหลักสูตร และได้มอบหมายตามความเหมาะสม จากการศึกษาได้พบว่า ครูมีภาระงานมาก ครูมีคุณวุฒิและพื้นความรู้ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ได้รับมอบหมาย

3) ด้านแหล่งการเรียนรู้ และสนับสนุนการศึกษา มีการสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จัดบริการ โสตทัศนูปกรณ์และสื่อ โดยห้องสมุดและจากการศึกษาพบว่า หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ สื่อและโสตทัศนูปกรณ์มีจำนวนไม่เพียงพอเนื่องจากงบประมาณมีจำนวนจำกัด

4) ด้านการวัดและประเมินผล มีการวัดและประเมินผลตามระเบียบ แต่ครูส่วนใหญ่ ประสบปัญหาในด้านความรู้ความเข้าใจ วิธีการ และกระบวนการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย

5) ด้านการนิเทศการศึกษา ทุกโรงเรียนได้มีการวางแผนนิเทศภายใน โดยผู้บริหารโรงเรียน และครูวิชาการเยี่ยมชมชั้นเรียน แต่ไม่พบว่าได้มีการบันทึกผลการนิเทศ และไม่มีการจัดการดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

พันธณี วิหคโต (2545:2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) สภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน นาร่องและโรงเรียนเครือข่ายที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 ประกอบด้วยด้านปัจจัย ทรัพยากรการผลิต 2) ปัญหาที่พบจากการใช้หลักสูตรสถานศึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขในการดำเนินการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าสภาพด้านปัจจัยบุคลากรมีความรู้และความตระหนักในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีจำนวนห้องเรียนเพียงพอ กับนักเรียน มีเอกสารหลักสูตรหลักสูตรสถานศึกษาสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มมีสื่อในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างเพียงพอ ด้านกระบวนการพบว่า ผู้บริหารจัดครูเข้าสอนตรงตามวุฒิและตรงตามความสามารถในกลุ่มสาระที่สอน การส่งเสริมสนับสนุนการใช้แหล่งการเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมผู้สอนทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทั้งที่เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นการคิด การปฏิบัติจริงและส่งเสริมคุณธรรมและวินัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนใช้วิธีการบรรยาย ระดมสมอง อภิปราย ครูใช้สื่อที่มีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ การใช้แหล่งการเรียนรู้ครูใช้สื่อการอ่าน สื่อเทคโนโลยี และแหล่งวิทยากร ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในการพัฒนาผู้เรียนและประเมินผลผู้เรียน ในด้านปัญหาที่พบจากการใช้หลักสูตรสถานศึกษาพบว่า มีเวลาการจัดทำหลักสูตรน้อย ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะด้าน ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้การกำหนดหน่วยการเรียนรู้และการสอนแบบบูรณาการ สื่อการเรียนการสอน เอกสารหนังสือเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนมีน้อยไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับเนื้อหา

แหล่งวิทยาการ / แหล่งความรู้ในที่ชุมชนมีน้อย ครูขาดความรู้ความเข้าใจและขาดทักษะในการวัดและประเมินผล รูปแบบและแนวทางการวัดและประเมินผลไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจวิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงในแต่ละกลุ่มสาระ ไม่มีความรู้ในการจัดทำเครื่องมือและประเมินผลขาดแนวและวิธีในการสร้างแบบประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย

วิฑูรย์ เจริญอาชาชัย (2545) ศึกษาการดำเนินงานการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนแกนนำ สังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร ครูผู้สอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนเตรียมการฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาสร้างความตระหนักในการจัดทำสาระของหลักสูตร แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตร พัฒนาบุคลากร จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศและจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนบางส่วนขาดการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นตอนการดำเนินการ สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยบุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทุกคน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา แล้วครูผู้สอนจัดทำสาระของหลักสูตรโดยกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค กำหนดเวลาจำนวนหน่วยกิต จัดทำอธิบายรายวิชาจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ฝ่ายวิชาการของสถานศึกษากำหนดการวัดและประเมินผล ตลอดจนออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหาที่พบ ได้แก่ ครูผู้สอนบางส่วนขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้น ตลอดจนการจัดการเรียนรู้ขาดการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้และงบประมาณด้านการสื่อการเรียนรู้ไม่เพียงพอ

ปราณี กระทุมเขตต์ (2546) ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา คือ

1) งานบริหารและบริการหลักสูตร ครูมีภาระรับผิดชอบทั้งงานสอนและงานพิเศษมาก แนวทาง

การแก้ไขปัญหาควรมีการแยกครูปฏิบัติการสอนและสายสนับสนุนการสอนให้ชัดเจน 2) งานดำเนินการสอนตามหลักสูตร ครูขาดความเข้าใจวิธีการจัดทำแผนการเรียนรู้ แนวทางการแก้ไขปัญหา จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูโดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการเขียนแผนการเรียนรู้ ครูขาดความรู้ความเข้าใจระเบียบการวัดและประเมินผล แนวทางปัญหา จัดทำเอกสารและจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สรอณรงค์ สนธิชัย (2546:บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 วัดอุปประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระวิชา 8 กลุ่ม หัวหน้างานแนะแนวและหัวหน้างานวัดและประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 คือ (1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้พบว่า ครูขาดความรู้และเทคนิค วิธีการวัดและประเมินผลใน รูปแบบใหม่ตรงตามศักยภาพที่แท้จริงของผู้เรียน (2) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรพบว่า ครูขาดความรู้และทักษะในการบูรณาการระหว่างวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ (3) ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการเกณฑ์การตัดสินและเอกสารหลักฐานการศึกษาพบว่าครูผู้สอนไม่สามารถทำการประเมินการอ่านคิดวิเคราะห์ เขียนสื่อความรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ครบถ้วนและทันเวลา (4) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ ภารกิจและเป้าหมายไม่สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา (6) ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา พบว่าขาดการตรวจสอบความต่อเนื่องทางการศึกษา

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บรู๊ค (Brooks. 1994) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “The Reform Primary Education in British Teacher’s Perception of the initial implementation of the Year 2000 Primary Program” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการติดตามหลักสูตรประถมศึกษาในปี ค.ศ. 2000 ใน British Columbia ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคล 22 คน ซึ่งประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บริหารโรงเรียนและบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในระบบ ผลการวิจัยพบว่าหลักสูตรประถมศึกษาที่ได้ปรับปรุงใหม่จะครอบคลุมถึงการศึกษา 4 ปี ซึ่งเน้นหนัก 4 ประการ คือ 1) การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและการศึกษาด้วยตนเอง 2) การรายงานแบบไม่มีการเปรียบเทียบในบรรยากาศแบบไม่มีชั้นเรียน 3) มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมระหว่างผู้ปกครอง

และนักเรียน 4) การบูรณาการหลักการด้านมนุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ ความงามทางด้านศิลปะ และศิลปะประดิษฐ์

แมคโคลแมน(Mccoleman. 1975:109) ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการสอน โดยใช้ชุดการสอนกับการสอนโดยกิจกรรมกลุ่ม ในการสอนสังคมศึกษาทดลองกับนักเรียนระดับ 9 จำนวน 24 ห้องเรียน โดยจัดการเรียนการสอนแบ่งเป็นห้องๆ ละ 3 กลุ่ม จำนวนตามสถิติปัญหาเพศ อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อโรงเรียนผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์มากกว่านักเรียนที่เรียนโดยการใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาเอกสารวิจัยในประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวข้องดังกล่าวสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การพัฒนาหลักสูตรเป็นเรื่องใหม่ ครูขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษามีเวลาการจัดทำหลักสูตรน้อย ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ การกำหนดหน่วยการเรียนรู้และการสอนแบบบูรณาการ การออกแบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนมีน้อยไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาแหล่งความรู้ในชุมชนมีน้อย ครูขาดความรู้ความเข้าใจและขาดทักษะในการวัดและประเมินผลรูปแบบและแนวทางการวัดและประเมินผลไม่ชัดเจน ขาดความรู้เรื่องวิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงในแต่ละกลุ่มสาระ ขาดความรู้ในการจัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผล ขาดความรู้ในการสร้างแบบประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย ขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณ

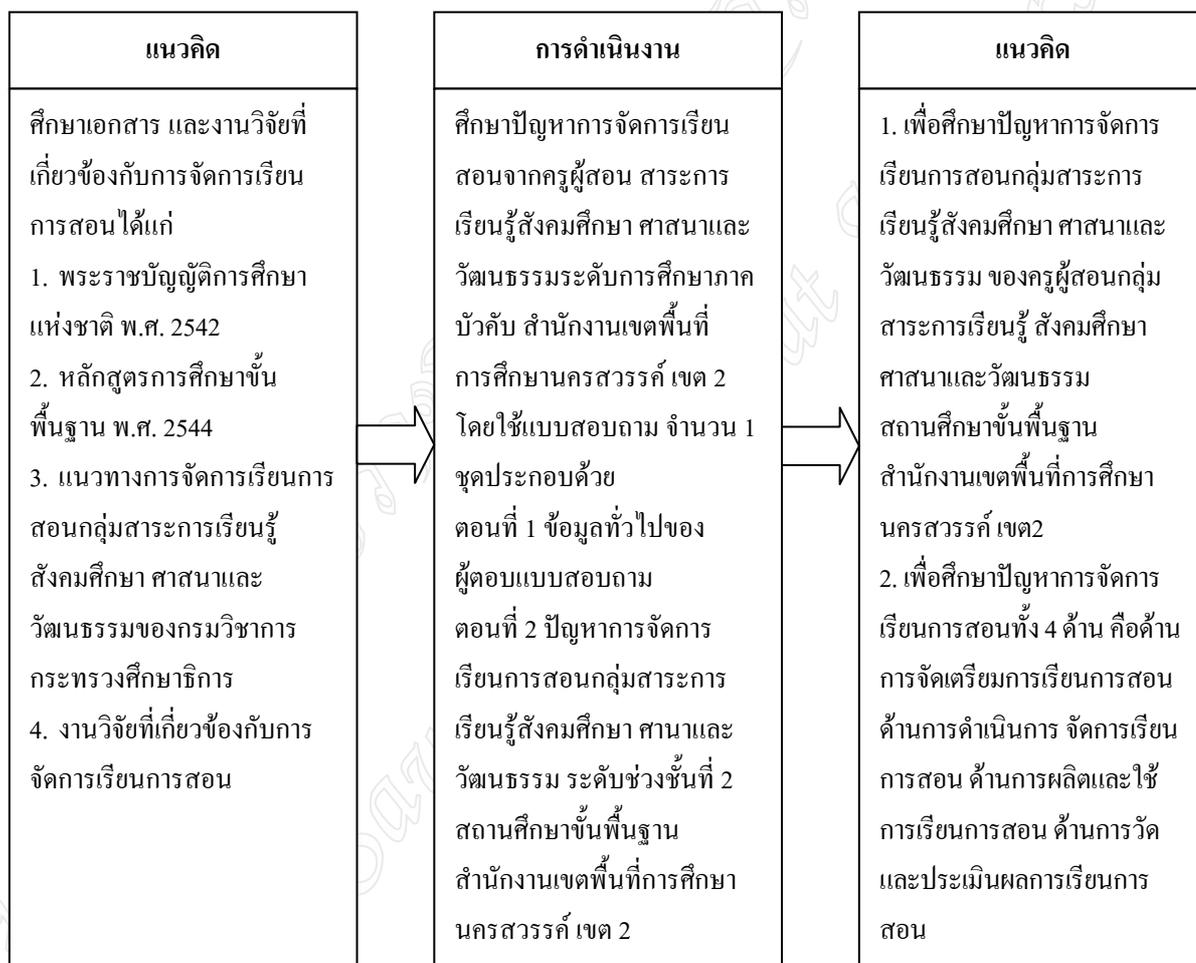
กรอบความคิดในการวิจัย

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรและแนวคิด ทฤษฎีการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนเพื่อรอบรู้ และพัฒนาเนื้อหาสาระ ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ตลอดจนศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทั้งในและต่างประเทศ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยผ่านผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ในเรื่องเนื้อหา และข้อคำถามปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 4 ด้าน

1. ด้านการจัดเตรียมการเรียนการสอน
2. ด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการผลิต/การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ในแบบสอบถามเพื่อออกสำรวจปัญหาการจัดการเรียนการสอนกับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับการศึกษาภาคบังคับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นกรอบความคิดในการวิจัย ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.4 กรอบความคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจึงได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

เพื่อทราบปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับการศึกษาภาคบังคับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2